

Methodica dialectices ratio, ad iurisprudentiam adcommodata.

<https://hdl.handle.net/1874/456704>

METHODICA

DIALECTICES RATIO, AD IVRISPRV.
dentiam adcommodata,

Authore Iohanne Apello, Iuris utriusq;
Doctore.

Norimbergæ apud Fridericum Peypus.
Anno M. D. XXXV.

Ad Lectorem Thomas Venatorius.

Seruat adhuc palmam picturae Couis Apelles.

Olim quod Paphiae pinxerit ora Deae.

Noricus arte sacras leges describit Apellus:

Ordine quo possis quasque docere breui.

Hoc maior Coe, quod mens est corpore maior:

Et uox, quam spurca muta tabella Deae.

EX EPISTOLA CLARISSIMI VIRI CLAVDII

Canciuncula ad Iohannem Apellum. Anno

M. D. XXXII. Mense Februario.

ATque utinam tu, quo coepisti tenore progressus, ita pergas: ut supremam operam accipiant acutissime istae traditiones Methodicae, deinde in nullum premantur annum. Sed uelut liberali assertionem, in lucem uindicerentur: ac te seu uolente seu nolente manumittantur. Quo nomine eam haud dubie gratiam initurus es: quam qui caecis aut hallucinantibus expeditum reddiderint oculorum usum. Et iterum in fine Epistolae. Sed heus tu Apelle celeberrime modis omnibus cura: ut huic tuae Methodo colophonem addas. Etenim ut olim nemo pictor inuentus est, qui Veneris eam partem, quam Apelles inchoatam reliquisset, absolueret. Oris enim pulchritudo reliqui corporis imitandi spem auferbat Tullio teste. Sic ea quae Apellus non perfecit, propter eorum quae fecit praestantiam, neminem esse reor persecuturum.

Caput Primum de Definitione.

Secundum de Diuisione.

Tertium de Causa.

Quartum de Officio.

Quintum de Adfinitate.

Sextum de Contrariis.

Septimum de Circumstantiis.

Reuerendi Suae

REVERENDISSI

MO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, DOMINO
Iohanni à Choien: Episcopo Premisliensi: amplissimi
Regni Poloniae supremo Secretario: Iohannes Apel-
lus Iurisconsultus: Illustrissimi Principis Ducis
Borussiae &c. Cancellarius S. D.

VM ANNOS AB HINC PLUS MINVS
sex beate Praesul, cum familia mea et pau-
culis aliquot equestris ordinis adoles-
centibus scholasticis: propter epidemi-
am, quae tum Vuittenberge sequebatur: in
oppidulum, tertium ab urbe lapide diuertissem. Ipsis quoque
adolescentibus, ne nihil ageretur, institutiones Iustini-
ani Caesaris praelegerem. Venit mihi in mentem, ut ip-
sa dialectica eis perstringerem. Nimirum quod uiderem
eos non satis intelligere: quid sit genus, quod species,
quid denique pleraque eius artis: quae iuris civilis studio
scitu sunt ualde necessaria. Quod cum summis attin-
gerem digitis, neque prorsus infeliciter hoc institutum
procederet: addens subinde ex ipsis institutionibus &
iure civili exempla. Comonefactus sum domum redi-
ens ab amicis aliquot, ut repeterem: atque iuris prudentiae
eam artem ad commodarem. Sub initium reluctatus
sum quantum potui: quod uererem non omnibus for-
tasse placere, in iuris civilis tractatione aliquid inno-
uari: non ignorans quid in alijs professionibus plerisque

EPISTOLA

accidisset. Victus tamen multorum precibus, abscondi
 me in angulum, & feci quod potui: Methodicam di-
 ctans & explicans, pro mea mediocritate, aliquot pri-
 uatis auditoribus, docendi rationē. Quam à Philippo
 Melanchthone, præceptore meo nunquam penitendo
 didici. Idem egi exacto ferè biennio, cum profectiōnē
 pararem in Borussios: nam id aliquot Borussij, qui
 tum Vuittenbergæ discebant literas, à me flagitabant.
 Sed quia hæc scholia & dictata mea in multorum ma-
 nus, præter meam expectationem, peruenerūt: quæ e-
 go pomeria Vuittenbergensia putauī nunquam egres-
 ditura. Admonitus sum ab amicis per literas: ut nisi ea
 ederem, periculum esse, ne ab auaro aliquo Typogra-
 pho, nondum satis reuisa, non sine dedecore meo ede-
 rentur. Hac ratione motus ego, remisi libellum, cuius
 exemplar ^{illud} cum a^{li} duxeram, non quidem absolutū
 (id quod ^{ad} iuxta Flacci præceptum, nouem annorum
 curriculum ^{requirit}) sed exemplis ferè ducentis locu-
 pletatum, & castigatum quoquo modo, ex Borussijs
 in Germaniam: ut si sic uideretur amicis, Typographo
 aliquo diligenti traderetur excudendus. Verum tamen
 quia nimium fortassè dialecticis rationibus confusus:
 pleraq; non satis diligēter, præsertim nostri sæculi ho-
 minibus, tractata esse planum facio: adeo ut uulgi iudi-
 cium, meumq; laborem hūc sinistrè interpretatum iri,
 ualde timeam. Perinde quasi hac uia uoluerim, nescio
 quam

quam gloriolam aucupari & inclarescere: neq; defun-
ctorum manibus, neq; uiuorū existimationi parcere.
Quæso omnes bonos per omnia sacra: ut putent me
nullo sinistro instituto, neq; calumniandi amore ad
hoc negocium ultro profiliisse. Sed ab initio aliud lon-
gè agentem inductum esse: atq; hodie uelle pro mea
tenuitate, palàm facere: quantum hæc ars in unaquaq;
professione possit. Maluissèq; me huic arti inseruire
potius, quàm pleraq; non satis exactè explicata & di-
cta dissimulare. Scio etenim habere me illæsam consci-
entiam: & longè aliud, quàm aliquis fortassis parum
amicus calumniabitur, quærere: dum à ueteribus satis
tamen uerecundè dissentio. quòd cuius bono magis
amica debeat esse ueritas, quàm uel Socrates uel Pla-
to. Neq; infitias eo, me Bartholi, Baldi et aliorū clarissi-
morum interpretum atq; præceptorum meorum, qui
eosdem secuti sunt, operè adiutum esse: ut id quicquid
tandem est iuris ciuilibus cognitionis: quod non ignoro
perquàm esse modicū: didicerim. Tantùm abest ut eo-
rum authoritatem uel eleuare uel labefactare in uotis
habeam. Hoc ipsum in præsentiarum pollicens & bo-
na fide promittens: amico & æquissimo animo laturū
me, si quis nostros quoq; lapsus nobis ob oculos po-
suerit. Dummodo candidè id ipsum fiat & citra inuidi-
am. Neq; enim tantùm mihi uel fido uel tribuo, ut hec
omnia pro oraculis haberi uelim: quòd non ignorem,

iuxta Heracliti sententiam, ueritatem in profundum demersam esse: atq; Aristotelem scriptum reliquisse: mentem nostrā se ad manifestissima naturæ non secus habere, ac noctuæ oculus ad solis lumen. Et me pariter esse hominem: proindeq; humani à me nihil alienum putare. Præsertim

Quando opere in longo fas est obrepere somnum. Nam etsi ad eam metam, ad quam anhelans propero, non peruenio: id saltem, nisi me fallunt omnia, efficio. Ut inueniatur aliquis, qui meo quantulo cunq; exemplo inductus: iuris ciuilis scientiam, id quod M. Cicero quondam in uotis habuit, ad artem tandem reducat. Quanquàm enim Iustinianus suis institutionibus id ipsum non infeliciter præstiterit, & certa quædam atq; illa quidem potissima, iuris ciuilis capita indicauerit & perstrinxerit. Id tamen in tanta rerum uarietate tã breuib; uerbis factum est: ut à quouis sine interprete facile percipi non queat. Ut putem Methodicã hanc dialectices tractandi rationem, adiuuantibus nimirum exemplis istis, quæ pro meo modulo in lucem protuli, ad interpretandas has institutiones & reliquũ ius ciuile, non parum profuturam. Neq; desunt ad hoc ornatissima celeberrimi uiri Claudij Canciuncule topica: si cui simplicis thematis tractatio non sit satis, quã ego solam satis non esse, scio. Cæterum hæc non eò scribitur, quòd putem sine hac docendi ratione, legum prudentiam

N V N C V P A T O R I A .

dentiam tradi haud posse: cum non ignorem multos
 celebres uiros clarere hodie, qui sine hac tractatione
 ad fastigium huius artis siue cognitionis peruenere: quibus
 ultrò herbam porrigo, sciamque me eis collatum
 planè humi serperc. Sed quia meo iudicio expeditius el-
 gum principia hac uia percipi queant. Neque enim mi-
 nus Romam peruenit, qui pedibus iter facit, quam qui
 equo uehitur: attamè tardius & maiore negotio. Quin
 etiam gradiètem uilis & abiectus scipio promouet: ma-
 xime per uiam inuiam & salebrosam semitam: atque cū
 iter est non unius diei, sed multorum mensium. Eum li-
 bellū ornatissime Præsul, iuxta nuper in Regijs comi-
 tijs Petracouig, à me factam promissionem, tuæ Celsi-
 tudini nouo Pontifici dedico. partim ut aliquam ani-
 mi mei erga eam nouum honorem gratulandi signifi-
 cationē habeat: partim ut libellus ipse uicissim eius pa-
 trocinio gaudeat: qui non solum autoritate Pontifi-
 catus, sed & iuris diuini & humani atque aliarū bonarū
 artium sciētia præditus, ipsum à uituperonū linguis uindi-
 care ualeat. Si quid mea illa infirmitate præstari pote-
 rit, quod ad R. T. Sublimitatis honorem augendum
 & amplificandum faciat: dabo operam ut diligē-
 ter præstem atque sedulo. Quā in Christo Iesu
 bene ualere ualdè cupio. Datæ è Regiomō-
 te in Borussijs, calendis Aprilis. Anno
 à nato Christo seruatore.

M. D. XXXIII.

METHODICA DIALECTICES RATIO AD IURIS
prudentiam adcommodata. Prooemium.

Vi dialectica in definitionem, diuisionem & specierum inter se collationē findunt & parciuntur: hi fortassē rudius docent, quàm n̄ qui in iudicium & inuentionem: apertius tamen. Nos rudiores illos imitati, priores duas partes, nempe definitionem ac diuisionē, eaq̄ quæ ad utrūq̄ pertinent, pro nostra uirili, tractabimus: adplicando eam artem ad iuris ciuilis professionē. Nam etsi Claudius Cauciuncula uir iuxtadoctus & diligens, in explicatione topicorum: nimirū in ea parte quæ est specierum collatio inter se: id ipsum non infeliciter tentauerit. Atq̄ ante eum olim Baldus Perusinus in .l. conuenticulam. C. de epis. & cle. nuper uero Petrus Andreas Gammarus Bononiensis. Non tamen uideo uno in loco, tātū abest ut aliquo ordine, hanc simplicis thematicæ tractationē, ab aliquo iuris ciuilis interprete explicatam esse. Nisi quia Bartholus in .l. i. ff. de uulga. & pupilla. substi. & in tractatu testimoniorū, in uno & altero exemplo, hoc molitus est. Et Baldus prædicamenta passim non aliter tamē quàm circumstantias tractat. Pròinde methodicam illam siue didacticam explicandi rationem, quæ in simplici themate consistit, ego in sex capita siue partes partior & findo: uidelicet Definitionem, Diuisionem, Causam subaudi efficientem:

tem, nempe id quod rem ipsam efficit, in Effectum siue officium, quod à re ipsa fluit et fit, in Adfine, quod aliam quam cum re ipsa similitudinem habet, aliquam adfinitatem: necque tamen res ipsa est. et in Contrarium, id quod cum re quæ controuertitur & explicatur pugnat: hoc est, quod rem uel quo minus oriatur impedit, uel iam ortam rursus tollit. Vt si uerbi gratia TUTELA ueniat explicanda: primum quæras, quid sit. Et definit eam Seruius Sulpitius his uerbis. Tutela inquit est uis ac potestas in capite libero constituta, ad tuendum eum qui per ætatem sua sponte se defendere nequit: iure civili data ac permissa. l. i. de tute. Deinde inuestiges quot habeat partes, quot species. Partes enumerabimus capite secundo. Species habet tres: testamentariam, legitimam & datiuam. Tertio loco, quæ sit tutelæ causa, unde fluat. Fluit autem à iure civili: sic namque habet posterior definitionis pars: iure civili data ac permissa. Quarto loco quæritur effectus & officium: hoc est, quid efficiat tutela: & exercet uim ac potestatem in caput liberum (id tamen quod cum iure naturæ siue gentium uideatur pugnare) & tuetur eum qui per ætatem se nequit defendere: quæ est prior definitionis pars. Quinto adfine habet tutela curam: magna siquidem est inter tutelam & curam adfinitas, magna similitudo: necque tamen unum est alterum. Postremo contrarium est quod tutelam uel impedit, quo minus oriatur, uel iam ortam rursus tollit.

P R O O E M I V M.

Vt si pubertatis fiat mentio: hæc etenim tutelã & quo
minus oriatur impedit, eamq; olim ortam rursus tollit
insti. quib. mo. tute. fini. Iam uides uniuersam differen-
di facultatem consumptam esse: neq; posse aliquid ex-
cogitari, quod de tutela amplius dici queat: nisi latius
& additis circumstantijs. Quando quidem hæc omnia
generaliter tantum præfati sumus. Nunc libet sin-
gulas partes, singula capita singulatim &
latius explicare: atq; circumstantias
saltem perstringere.

DE DEFINITIONE

Caput primum.

De

DEFINITIO VOCIS.

INITIO NOMINIS PRAECEDIT DEFINITIONEM rei. Neq̄ enim probè defini-
eris canem: nisi primum constitueris, an
de animali siue terrestri siue marino: an
uero de cœlesti sydere loquaris. glo. l.
quocies de uer. obliga. Quæ est æquiocationis &
amphibologiæ adeo q̄ elenchi sophistici tractatio. Sic
(ut addam exemplum quotidianum & uulgare) cum
explicas publicianam actionem & quæris: an publi-
ciana actio detur aduersus eum qui pro hærede pos-
sidet: ab initio perstringendum erit tibi. Quid hac lo-
quendi formula PRO HAEREDERE POSSIDE-
RE intelligi uelis. Vno etenim modo significat titulū:
quales sunt p̄ emptore, pro legato, p̄ donato, p̄ derelicto,
subaudi possidere, et similes. Alio uero modo nō
etiam, sed pretextum tituli tantū, atq̄ adeo titulum es-
mentitum: qualem habet prædo, raptor & is qui possi-
det pro possessore, hoc est qui iustam possessionis sug-
causam non habet, iuxta distinctionem glo. rub. de usu
cap. pro hære. Priore autem casu nō datur publiciana:
posteriore datur maxime, ad exemplū petitiōis heredi-
tatis. l. pro hærede de peti. here. Quam distinctionem di-
ligentissimus interpretis iuris ciuilibus Iason May. si statim
sub initium fecisset in §. sed iste insti. de actio. longè mi-
nore negotio eum locum explicuisset: & non tam
molestus factus fuisset lectori. Ad hunc modum hæc

uox : iterum : duas habet significaciones . Vno etenim
 modo significat *δευτερον*, hoc est secundum : altero *παλιον*
 hoc est sæpius .i. ueluti de edendo . Persuadere *των με-*
σωρ οσι : nam & bonum consilium quis dando potest
 suadere & malum .i. de seruo corrup . Hæc uocula :
 uix : duo atq; ea quidem ex diametro pugnancia signi-
 ficat . Vno namq; modo sumitur pro eo quod est , eti-
 am .i. uix certis de iudi . alio modo pro eo quod est , nul-
 lo modo .i. tutor in prin .i. si . in prin . ad S . C . Velle . Cõ-
 mendare significat laudare .i. si uero nõ remunerandi .
 § . cum quidam mandati . significat quoq; deponere .i.
 commendare de uer . signi . Bisariam utitur Legislator
 uoce , generis , in eodem responso .i. in naue Saupheĩ lo-
 cati . Deponere significat adponere to . ti . depositi . ali-
 bi uero transferre .i. si sponsus sponsæ § . si maritus
 de donationibus inter ui . & ux . lus uariè sumitur .i.
 pe . & si . de iusti . & iu . Decemuir bisariam usus est uoce ,
 ui : cum dixit , uim ui repellere licet . perinde enim est , ac
 si dixerit : uim , hoc est uiolentiam licet pellere uiribus ,
 authore Laurentio Valla in suis dialecticis . Quæ tra-
 ctatio cum iuris ciuilis interpretibus in mentem nõ ue-
 niret , ex § . de pecunia autem constituta insti . de actio .
 collegerunt , stipulationem esse iuris ciuilis non genci-
 um . Quod etsi non sit improbè dictum : est etenim sti-
 pulatio iure ciuili inuenta : attamē ex eo loco non bene
 colligitur , Quandoquidē non facit Iustinianus inibi
 collatio

DE DEFINITIONE.

collationem inter ius civile & gentium, sed inter ius civile & prætorium. Pro inde quemadmodum probè non colligitur, emptio est iuris civilis, quia non prætorij: ergo non est iuris gentium. Ita probè non colligitur: stipulatio non est iuris prætorij, quia civilis: ergo non est iuris gentium. Ut maximè iuris gentium non sit, id quod debet alia ratione probari, fortassè per l. i. loca. non uero excitato. §. colligi.

Porro cum hæc æquiocationis tractatio continet at plures species: propterea quòd Legislator passim non tam anxie, sed uel ἐν πλάτῃ, uel παραστατικῶς, uel ἀναφορικῶς, uel καταχρηστικῶς & civili quodam modo loquatur. Neque enim semper sperauit futurum, ut suum responsum futuris casibus præiudicium pareret, & pro generali lege reciperetur. Cum & Prætor sæpenumero nō satis scripserit. Verbis edicti multa defunt inquit Iuriscōn: in .l. i. quod fal. tu. autho. nego. ges. esse dicetur. Libuit singulas species singulatim uel explicare, uel saltem perstringere.

Primum igitur prius quàm rem ipsam definianus, dispitiendum erit quàm latè uox ipse pateat: genericè ne utatur ea Legislator uel quiuis alius pronuncians, an uero specificè. Vbi cum sæpenumero non aduertent animum Cōmentatores, miris modis sudauerunt: in ijs tamen rebus quæ poterant sine magno negotio & haud difficulter explicari. Est autem sciendum care

renos quarūdam rerum nominibus: quod plura sint
 negocia, plures res, quā uocabula. l. iij. de præscrip.
 uer. tum uero per ^{κατὰ γένος} generis uoce utimur pro
 specie. Sic M. Cicero in Topicis diuidit uxorem in
 matremfa. nempe quæ in manum uiri conuenit, cuius
 meminit Papinianus in .l. ex ea parte .§. mulier de uer.
 obliga. & in eam quæ in manum uiri non conuenit:
 cui cū specificum nomen nō inueniret, adpellauit eam
 generis uoce, uxorem. In hunc modum iustitia diui
 ditur in prudentiam, fortitudinem, temperantiam &
 iustitiam in specie. Prōinde cum Aristoteles dicit ius
 titiam in se uirtutes omnes complecti, de genere lo
 quitur non de specie. Nam specifica iustitia ab alijs
 uirtutibus specie distat: tantum abest ut eas comple
 ctatur. Cognatio diuiditur in agnationem & cognat
 ionem .l. inter agnatos unde legit. Agnatio est in
 ter eas personas quæ idem habent gentilitatis nomen,
 easdem imagines, eandem familiam, eadem sacra arg.
 l. i. de ritu nup. atq; adeo inter eas quæ sunt ex eodem
 masculino parente, Cognatio in specie à matre est. Pri
 orem speciem Cicero libro primo de Oratore adpel
 lat gentem: posteriorem, stirpem. Iam si genericè
 utaris hac uoce uel improprie: patruus & fratris fili
 us erunt cognati: si in specie & proprie, non erunt co
 gnati, sed agnati arg. l. iurisconsultus .§. inter agnatos
 de gradib. & affini. Domitius Ulpianus in .l. pecu
 niæ uer

DE DEFINITIONE.

niæ uerbum de uer. signi. diuidit actionem in petitionem & actionem in specie: ut sit petitio in rem, actio in personam. Adoptio diuiditur in arrogationem & adoptionem. l. i. de adop. Ius ciuile, in prætorium & ciuile. Pignus, in hypothecam & pignus. §. item seruiana insti. de actio. quod utinam considerassent iuris ciuilis interpretes in. l. i. de pignora. actio. Præterea in ἀντίχρησις & pignus. Antichresi utitur creditor, pignore non utitur. l. si pecuniam de pigno. acti. l. si is qui bona de pigno. & hypo. Iurisdictio, in merum imperium, mixtum imperium & iurisdictionem, tametsi Barth. in. l. iij. de iurisdic. om. iudi. ipsam iurisdictionem in imperium & iurisdictionem diuidat: deinde q̄ imperium in merum & mixtum. Pactum diuiditur in transactionem & pactum. Transactio, in iusiurandum, sententiam & transactionem. l. i. ubi glo. & l. ij. de iure iu. Arbitrator, in arbitratorem & arbitrum l. societatem. §. arbitratorum pro socio. Procurator, in defensorem & procuratorem: defensor est rei conuenti, procurator actoris, tametsi defensor etiam ad pelletur, ipsius actoris procurator, qui specificum mandatum non habet. l. seruum quoque. §. ait prætor de procura. Manumissio, in emancipationem & manumissionem: ut prior sit filiorum fa: posterior seruorum. Permutatio, in do ut des, do ut facias, facio ut des, facio ut facias & in permutationem, iuxta sententiam Pauli de Castro in dic. l. ij.

de iure iu. Traditio, in dationem & traditionem .§. sic
 itaq; discretis institui. de actionibus . Nouatio, in de-
 legationem & nouationem: delegatio est cū mutatur
 persona: nouatio, cum uel conditio uel dies uel fide-
 iussor innouatur. Legatum, in fideicommissum & lega-
 tum .§. nostra autem insti. de lega. Iulius Paulus. l. ij. §.
 creditum si cer. pe. diuidit creditum in mutuuum & cre-
 ditum. Mutuum est cum ex meo tuum fit, atq; tantun-
 dem redditur, hoc est idem in sua functione: creditum,
 cum eadem res restituitur. Sic creditur cōmodatario,
 depositario & creditori pignoris insti. quib. mo. re. cō-
 tra. obli. quibus tamen non mutuo datur. glo. l. credi-
 tori .§. in bonis. in uer. credere. de priui. credi. Quo lo-
 co Iulius Paulus propriūssimē loquitur de genere: id
 quod ex. l. i. eo. ti. licebit colligere, cōtra Castrensis sen-
 tentiam. Nā quemadmodū creditum est genus mutui
 & crediti specifici: ita res fungibilis est genus, pecunig,
 zinziberis & uini: quātitas, numeri, pōderis & mēsu-
 ræ. id qđ imposuit Castrensi: & nos in tractatiōe præ-
 dicamentorū latius explicabimus. Atq; hoc est, quod
 tertia pars digestorum seu pandectarum generali ru-
 brica notatur **DE REBUS CREDITIS**. pri-
 mus uero in ordine titulus eiusdem partis specificam
 rubricam habet. Si certum, hoc est mutuuum petatur
 condictione. Quod ut intelligamus hodie, eruditissi-
 mo uiro Gregorio Haloandro acceptum referimus.

Qui

DE DEFINITIONE.

Qui laceras pandectas beneficio & impensa amplissimi ordinis Reipub. Norembergensis, patriæ nostræ dulcissimæ, integritati pristinae restituit. Stuprum diuiditur in adulterium, incestum & stuprum. l. inter liberas .§. i. & l. si adulterium cum incestu de adulte. ut committatur adulterium in nuptam, incestus in consanguineam & stuprum specificum in uirginem siue uiduam honeste uiuentem. Instrumentum, in testes & instrumentum, id est tabulas. l. i. de fide instru. Praeses, in proconsulem, legatum Cæsaris & præsidem, subaudi provinciae. l. i. de. offi. præsi. Eximere, in eripere & eximere, ut prius sit de manibus auferre per raptum: posterius, alia ratione impedire & morem facere, quò minus in ius uocatus ueniat & se iudicio sistat. l. sed eximendi, ne quis eum qui in uis uo. est ui exi. Dies, in lucem & diem: lux est dies artificialis: dies uero naturalis uiginti quatuor horarum. l. more Romano de ferijs. Fugitiuus diuiditur in erronem & fugitiuum: rursus erro, in fugitiuum & erronem. l. quis sit fugitiuus. §. erronem de ædili. edict. Usucapio, in præscriptionem & usucapionem. Poenam diuidit Iuriscon: in multam & poenam. l. aliud .§. i. de uer. signi. Spadonem, in castratum, thlсібiam, thlasiam & spadonem. l. Spadonum eo. ti. l. si serua seruo. §. fi. de iure doti. Habere, in obtinere & habere. l. habere. Βέλος, in τόξον & βέλος: ut prius sit telum quod ab arcu mittitur: posterius, quod mitti-

tur etiam manu. l. si caluitur. Sponsio, in stipulationem & sponsionem, quæ per sponsi interrogationem fit. l. sponsio. Mulier, in puellam uiripotentem uirginem & mulierem non uirginem. l. mulier de uer. signi. Relegatus, in deportatum & relegatum. l. relegatorum de interdic. & relega. Iusiurandum diuidit Abb. Panor. in. c. si. de iureiu. in iudiciale & extraiudiciale: quod dicit uendicare nomen sui generis. Barth. in. l. & ex diuerso de reiuendi. diuidit fructus in ciuiles & naturales: rursum naturales, in industriales & naturales. Iniuria diuiditur in furtum, rapinam, damnum, adulteriũ, homicidium & quicquid tandem non iure fit, atq; in iniuriã hoc est contumeliam. l. i. in prin. de iureiu. Sic etenim præualuit hodie, ut hæc species priuati delicti, iniuria potius quàm cõtumelia adpelletur. Ius in re diuiditur in dominum, quasi dominum & in ius in re specificũ: id uidelicet quod habet creditor pignoris uel hypothecæ, is cui uel cuius prædio debetur seruitus, is qui tantum habet retentionem non etiam actionem. Huc accedunt quæ scriptum reliquit & Barth. & Iason in rub. ff. solu. matri. super glo. si.

- 2 E regione quoq; ex nonnullis speciebus per abusione facta sunt genera. Glandem adpellat legislator omnem fructum qui in arbore nascitur: exemplo Gregi sermonis *ἐξ ὀδύρα* .l. qui uenenum. Tigni adpellatione in XII, tabulis omne genus materiæ ex qua ædificia

DE DEFINITIONE:

ficia constant significatur .l. tigni. de uer. signifi. quine
 etiam ea quæ in uineis necessaria sunt, utputa perticæ,
 pedamenta .l. i. .§. i. de tigno iniuncto. Fabros tignari
 os, omnes qui ædificarent .l. ferri. Telum: lapides, li
 gna, fustes, gladios & alia innumera quæ iacimus .l. si
 caluitur de uerbo. significa. Ruptum intelligitur fra
 ctum, ustum, scissum, collisum, effusum & quoquo
 modo peremptum ac deterius factum .§. capite tertio
 institu. ad .l. aquil. Verbo reficiendi: tegere, substrue
 re, sarcire, ædificare: item aduehere, alportare ea que
 ad eandem rem opus essent, continentur .l. i. .§. deinde
 de riuis. Sepulchri adpellatione omnis sepulture locus
 continetur: preterea statua, monumentum & ossuaria.
 l. i. ij. & . iij. §. sepulchri de sepul. uiola. Vincula ad
 pellant Iuriscon: custodiam, compedes, latumias atq;
 omnem deniq; corporis coërtionem .l. succuritur qui
 bus ex cau. maio. Preterea eiusmodi alligationem, ut
 sine dedecore aliquis in publico adparere nõ possit .l.
 in eadem causa eo. titu. Exercitor est qui tam nauim
 quàm cauponam aut stabulum exercet. Instrumenta
 adpellat Iurisconsul: in .l. i. de fide instrumen. & in .l.
 notionem .§. instrumentorum de uer. signifi. & eam
 probationem quæ sit instrumentis & eam quæ sit te
 stibus. Tabulas adpellat omnem materiæ figuram: si
 ue tabulæ sint lignæ, siue chartæ, siue membranæ,
 siue corium alicuius animalis, siue cuiuscumq; alterius

materiae in quam scribatur, l. i. de bono poss. secun. ta-
 bu. Ad hunc modum piscinam adpellamus aquam,
 non tantum quae habeat pisces : sed eam pariter in qua
 animi gratia uel natamus uel lauamus. Insula olim non
 erat nisi maris : quod sit in salo posita, mutata. a. litera
 in. u. hodie appellatur insula cuiusuis etiam fluminis.
 Equitem appellamus eum qui uel asino uel mulo uel
 camelo insidet: nedum equo. Aes distincta est species
 ab auro, argento, ferro atque reliquis metallis. l. in uendi-
 tionibus de contrahen. empti. plerumque tamen pro au-
 ro accipimus, l. etiam aureos de uer. signifi. saepe nume-
 ro pro argenteo, hoc est argentea moneta: perinde quasi
 sit genus cum reliquis speciebus collata. Non quia uo-
 cis penuria hoc exigat: est etenim genus metallum. sed
 quia usu sic est receptum: ideo fortasse quod olim om-
 nis pecunia fuerit aerea.

3 Deinde cum duae uoces idem significant, non quia
 genus & species, sed alia quapiam fortasse mathema-
 tica ratione: utra plus complectatur. Roma & urbs
 per antonomasian idem significare uidentur: prior ta-
 men latius patet, posterior arctioribus finibus claudi-
 tur. Cum urbis appellatio muris, Romae uero continet
 tibus aedificijs finiatur atque complectatur suburbium.
 l. i. & l. Alphenus de uer. signifi. Hoc modo custodia
 idem significare uidetur quod uincula: prior tamen uox
 non nisi publicam complectitur: posterior, & publi-
 cam &

DE DEFINITIONE.

cam & priuatam. l. uinculorum eo. ti. Plebs & populus idem alicui significare uideri possunt: plebs tamen non complectitur nisi cerdones & reliquam ciuitatis fecem: populus, etiam patritios. §. plebs autem insti. de iure natu. gen. & ci. Ad hunc modum plus est agere quàm contrahere. l. Labeo libro primo. Plus est restituere quàm exhibere. l. plus est in restitutione. Plus est in munere quàm in dono. l. munus. Penes te amplius est quàm apud te. l. penes te. prius etenim significat possessionem: posterius solam detentionem. Alienatū plus est quàm uenditum. l. alienatum. Plus est capere quàm accipere: qui capit non restituit. l. aliud est capere. Plus est rationes reddere quàm edere: tutor reddit: argentarius plerumq; tantum edit. l. boues. §. si. de uer: signi. Persuadere plus est quàm compelli atq; cogi parere. l. i. de ser: corrup. Plus est parare quàm emere. l. si quid earum. §. i. de lega: iij.

Tum an proprie loquatur legislator, an improprie & ciuili quodam modo, atq; ut Iurisconsulti uerbo utrar *καταχρηστικῶς*. Id quod in citata. l. i. de pigno: actio: ab interpretibus non fuit animaduersum. dum Ulpianus ibi (si igitur contractum sit pignus) utitur uerbo pignoris pro hypotheca, atq; adeo improprie & abusive. pignus si quidem adpellamus quod traditur: hypothecam, quæ tantum constituitur. nulla ratione habita an hæc res mobilis sit an uero immobilis.

arg. l. sciendum .§. creditor qui satisda. cogan. Nam quod Iuriscōsul: in .l. plebs de uer. significā. pignus propriē rei mobilis ait esse: non uult dicere propriē, sed potius propriūssimē ac nimis anxie. Impropriē & ~~καταρατμος~~ loquitur Prætor .l. ij. §. si. quib. ex cau. in poss. ea. Idem ei accidit in .l. ait Prætor de senten. & re iudi. dum iurisdictionem adpellat id quod est notio. Creditores propriē sunt qui dederunt pecuniam mutuo: impropriē, quibus quoquo modo debetur .l. credito- rum cum .l. sequen. de uer. significā. Vox: suum: in .l. quintus .§. argenteo de auro & arg. lega. denotat domi- nium: atq; id quidem propriē. In .l. nihil dolo de regu. iu. impropriē denotat obligationem. Possessio impro- priē est proprietas .l. interdum eodem titu. Propriē lo- quimur de nouatione cum persona, conditio, dies aut fideiussor mutatur: impropriē cum pleraq; alia litis contestatione nouantur. Impuberem adpellat Iuriscō: minorem XXV. annis: puberem, maiorem .l. impu- beribus de adqui. hære. utrumq; pariter impropriē. In .l. traditionibus. C. de pactis utitur Legislator uoce tra- ditionis impropriē, nempe pro datione. Vicissim in .l. si ut certo .§. nunc uidentū, commodati, utitur uerbo dare pro tradere. fa. lex si stipulatus de usuris. Impu. in .l. cogi. C. de peti. hære. bifariam utuntur hac uoce tituli. Primum etenim pro uero titulo, quales sunt pro emptore, pro donato, pro legato, pro derelicto & si- miles

DE DEFINITIONE.

miles. Deinde uero pro quadam modificatione, iuxta Azonis interpretationem: qualem etiam habet prædo & raptor. l. pro herede in fi. de peti. hge. In. l. qualē §. unde uidendum de arbi. Iuriscō: bifariam utitur hac uoce sententia. Iulius Paulus in. l. rectē de uer. signifi. partē adpellat speciem: negat enim usumfructū domini partem esse, cum tamen sit ipsissima eius pars. l. iij. de usufruc. l. qui usumfructū de uer. obliga. uoluit autem dicere, non esse domini speciem: quæ est interpretatio Placentini in dic. l. rectē, cui nemo non subscribit. Pari negligentia architectus institutionum in. §. plebs de iu. natu. gen. & ci. genus adpellat totū, & speciem partem. id quod primus deprehendit Andreas Alciatus. Idē accidit passim Ciceroni, præsertim uero libro. i. de Oratore. Quasi dominiū propriē adpellatur cū res alicui tradita est à nō domino, iusto tñ mediante titulo: impropriē quasi dominiū adpellatur utile. Ususfructus reru fungibiliū, propriē nō est, sed quasi ususfructus. ff. de usufr. e. i. re. quæ usu consu. Iuriscōsultus tamē in. l. sed & si possessori de iureiu. appellat usumfructū etiā quasi usumfructū, nempe reru fungibiliū. Quasi possessio propriē est rei incorporalis. l. iij. §. si uiam de usucap. Impropriē, etiam rei corporalis, quam solum detinemus. secundum Paulum de Castro in. l. i. C. de aliena. iud. mutan. cau. fac. Angelus Aretinus in. §. appellantur institu. de excep. peremptoriam exceptionem uocat

quamuis dilatoriam, quod perinat instantiam: & cōtrā dilatoriam, quamuis peremptoriam, quod differat: & utrumq; parū propriè. Porro hic lapsus legislatoris sæpenumero accidit in ijs uocibus, quæ propter latinæ linguæ paupertatem, ut Ciceronis utar uerbo, & genus & speciem significant: quarum plura exempla iam antea proposui. id quod ex citata. l. i. de pignora. actio: licebit colligere.

5 Præterea an legislator loquatur figuratè. Ironice loquitur in .l. antepe. C. de lega. Idem agit in .l. i. §. bestias uersiculo denicq; .ibi. nisi in harena passi sunt se honorari, de postulan: In .l. sicut autè in prin: si serui uendi: In .l. Ossidius uersi, pone inquit Imperator de legatij. Juriscon: in .l. tres fratres de pactis & in .l. Luti us & Titia, famil: etciscun. fratris appellatione complectitur sororem. In plerisq; locis masculinum concipit foemininū .l. i. ubi Dynus & Barth: de uer: signifi: Figuratè adpellat latam culpam latiore. l. quod Nerua, depositi: id quod admonuit Zasius. Figuratè utimur composito pro simplici .l. uerbum reddendi de uer: signi. & contrā, simplici pro cōposito. glo. si: rub: soluto matri: ubi Barth: & Iason. Tempore, pro tempore .l. uerbum erit. Numero plurali, pro singulari .l. non est sine liberis: & contrā, singulari, pro plurali .l. in usu iuris de uerbo signi.

6 Demum, quo uerborum ordine utatur, sic aliud est bono

DE DEFINITIONE.

bonorum possessor, cui ad exemplum hæredis bona defuncti iure prætorio decernuntur: aliud possessor bonorum, qui rem aliquam possidet. arg. l. i. C. quorū bono.

> Insuper an substantiuè utatur uoce, an adiectiuè. l. qui concubinam. §. qui quatuor de lega. iij.

§ Postremò ut prius quàm rem explicemus, diuidamus uocem. Ut cum exceptio transactionis cōtrouertitur, an sit litis finitæ, an uero ad merita tantum causæ opponatur. Nam ea quæ fit acceptilatione litem perimit, propterea quòd neutra amplius obligatio extet: ea uero quæ fit pacto nudo, quia ciuilem obligationē quæ superest tollit, ad merita tantū causæ hoc est post acceptum iudicium et lite contestata opponitur. arg. l. sub prætextu, que est in ordine prior, C. de transacti. l. ij. ff. eo. ti. Præsertim cum ante litem cōtestatam nemo dicatur agere. l. amplius non petitum rem ratam habe. Quod discrimen ego pariter faciendum esse puto inter exceptionem iurisiurandi iudicialis & excep: iurisiu: uoluntarij seu conuentionalis: ut prior sit litis finitæ, ad exemplum exceptionum solutionis & acceptilationis: propterea quòd utraq; obligatio, nimirum propter iudicis autoritatē, sit sublata: posterior uero non item, ad exemplum pacti de non petendo: quòd altera obligatio, nempe ciuilis, adhuc supersit.

Hactenus perstrinximus æquiocationem, hoc

est uocis ipsius finitionem, quæq; ad eandem pertinēt. Cuius certè neglectus peperit nobis multos in iure ciuili commentarios. Restat ut definiamus res ipsas.

DEFINITIO REI.

Ad ipsius rei definitionem explicandã requiritur cum prædicabiliũ, hoc est, communium uocum: uñ prædicamentorum siue categoriarum cognitio.

QUINQUE VOCES.

Quinq; uoces sunt Genus, Species, Differentia, Proprium & Accidens.

1 Genus est uox quæ prædicatur de pluribus differētibus specie. ut animal, arbor, flos, frutex, frumentum, legumen, gemma, metallum, uirtus, nauis, res fungibilis, tutela, modus acquirendi dominium, dominium, contractus, delictum, obligatio, actio, possessio.

Genus est duplex: generalissimum, principalissimum seu summum. ut substantia, quantitas, qualitas & relatio: & subalternum, cuius exempla iam sunt pluraq; recitata.

2 Species quam Cicero mauult adpellare formam, est uox quæ prædicatur de pluribus differentibus numero. ut homo, quercus, narcissus, asparagus, siligo, faba, smaragdus, aurũ, tēpantia, nauis oneraria, zinziber, tutela testamentaria, aditio hæreditatis, dominiũ directum, emptio, furtum, obligatio ciuilis, actio personalis, possessio naturalis.

DE DEFINITIONE.

De genere & specie hic loquor proprie atq; non aliter quam dialectici: & .l. sanctio legum de pœnis .l. i. & ij. de adop. l. cōventionum de pactis. l. ij. de iureiu. l. i. in prin. de condic. sine cau. l. i. commodati. l. quęstū §. pe. ubi Barth. de fun. instruc. l. ij. §. adpellata si cer. pe. l. inter donum de uer. signi. l. species. de accepti. l. i. §. i. de interdic. institu. de iniu. in prin. Textus uero et iuris ciuilibus interpretes speciem passim adpellant genus: & indiuiduum, speciem. ut hominem, equum, bouem, genera: Titium, Bucephalum & hunc bouem, species. Sic loquitur dic. l. ij. in prin. & §. i. l. nō uidetur in iudicem de iudi. l. finalis de condic. ob cau. l. ostentum de uerborum significatio. l. cum certum de auro & argento legato. l. qui uxori. l. species eodē titu. & prin. insti. de dona. & Iuriscōsulti passim in tranctatione legatorum.

3 Differentia est que facit distare & differre unā speciem ab alia. ut rationale: hac etenim differentia distat homo à boue & reliqs animātibus. Ego differentiarū tres species faciam capite secundo de diuisione.

4 Inter proprium & differentiam faciunt dialectici hoc discrimen: ut differentia sit pars rei, ut mentem habere: proprium uero, rei effectus & officium, ut numerare, ridere.

5 Accidens nihil est aliud q̄ circumstantia. Juriscon. in. l. aut facta de pœnis enumerat septem. causam

personam, locum, tempus, quantitatem, qualitatem & euentum

His quinque uocibus addi solet indiuiduum: non quia sit communis uox. prædicatur etenim de una re tantum. sed quia in definitione speciei eius fit mentio. ut Sempronius, Bucephalus, hic bos, hæc quercus, hoc uinum, tutela testamentaria Scij, dominium directum Caij, obligatio naturalis Pamphili

P R A E D I C A M E N T A.

Prædicamentorum siue categoriarum sunt quatuor. Substantia, Quantitas, Qualitas & Relatio: nam quod alij constituerunt decem, affectato magis quam uero numero factum est auctore Boethio Seuerino. Substantia est res quæ per se substat & subsistit: & in qua hærent quantitas, qualitas & relatio: neque tamen uti prædicamenta, sed uti accidentia & circumstantia. ut homo, uinum, aurum. Est enim homo longus, breuis: obesus, gracilis: sunt homines multi, pauci. Est homo grammaticus, medicus: meticulosus, confidens: albus, niger. Est homo tutor, pupillus: pater, filius: dominus, seruus: miles, paganus: emancipatus, in potestate: suus, non suus: ingenuus, libertinus: decurio, centurio: doctus, indoctus. Præterea est uinum magnum, paruum: multum, modicum: graue, leue. Est uinum nouum, uetus: fugiens, non fugiens. Est uinum Rhe-
nense,

DE DEFINITIONE.

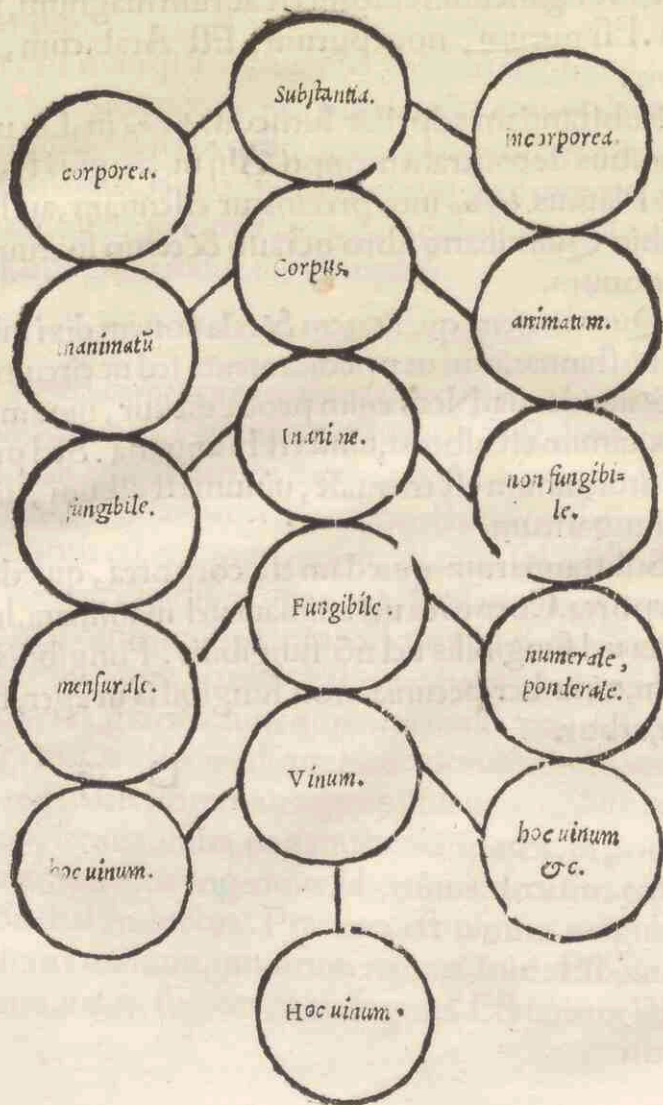
nense, Hungaricum. Rursum est aurum magnum, paruum. Est purum, non purum. Est Arabicum, Indicum.

Substantiam adpellat Iurifcon: *ὄνομα* in .I. in uenditionibus de contrahen. empti. Alij ut Sergius Flauius & Plautus *ὄνομα* interpretantur essentiam, auctore Fabio Quintiliano libro octauo & tertio suarum institutionum.

Quantitatem, qualitatem & relationem dixi inherere substantiæ, non ut prædicamenta sed ut circumstantias & accidentia. Neq; enim probe dicitur, uinum est triens, uinum est albedo, uinũ est Hungaria. Sed probe dicitur, uinum est trientale, uinum est album, uinũ est Hungaricum.

Substantiarum quædam est corporea, quædam incorporea. Corporea uel animata uel inanimata. Inanimata uel fungibilis uel nõ fungibilis. Fungibilis ut uinum, zinziber, pecunia; non fungibilis ut ager, flumen, arbor.

CAPVT I.

DE DEFINITIONE.

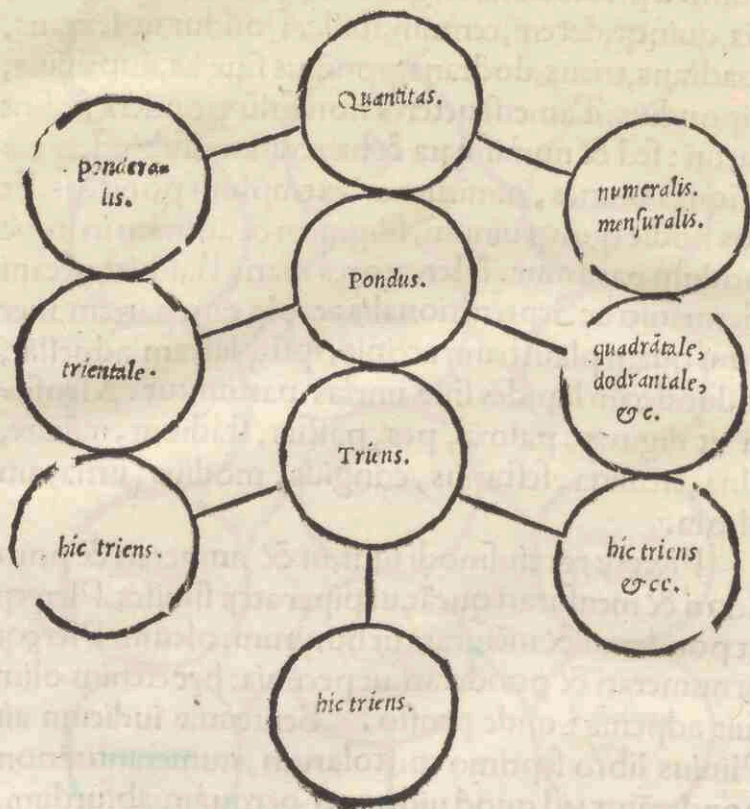
Quantitatem háctenus nemo non diuísit in conti-
nuam & discretam. Ego nostris legibus inseruiens di-
uido eam in Numerum, Pondus, & Mensuram. Quæ
diuísio à priore non longè abludit. Numerus ut duo,
tria, quinq; decem, centum, mille. Pondus ut sextans,
quadrans, triens, dodrans, pondus siue as, dupõdius,
tripondius. Tametsi ueteres non solû pondera sic sint
partiti: sed & numismata & hæreditates, subindeq; res
reliquas omnes, nimirum ad exemplum ponderis. Et
nos hodie quoq; uinum, siliginem & auenam in hunc
modum partimur. Mercatores maris Balthici, oceani
Germanici ac Septentrionalis accole, eam partem mer-
cium quam plaustrum accipit, ipsiq; lastam adpellât,
in duodecim lapides siue uncias partiuntur. Mensu-
ra ut digitus, palma, pes, passus, stadium, miliare,
ulna, hemina, sestarius, congius, modius, urna, am-
phora.

Plerq; res eiusmodi sunt, ut & numerari & pon-
derari & mensurari queât. ut piper atq; similes. Plerq;
ut ponderari & mēsurari. ut butyrum, oleum. Plerq;
ut numerari & ponderari. ut pecunia: hæc etenim olim
fuit adpensa: unde pensio. Sententiæ iudicum ait
Plinius libro septimo epistolarum, numerantur non
ponderantur: id quod uidetur ei perquàm absurdum.
Simili ratione motus Iuriscon: in. l. ij. de uerbo. signi.
horas diei ponderat non numerat: atque uult priores

CAPVT I.

quinque posterioribus septem praualuere. propterea quod ad quoduis negocium cōficiendum, à prandio simus ineptiores.

Qualitas

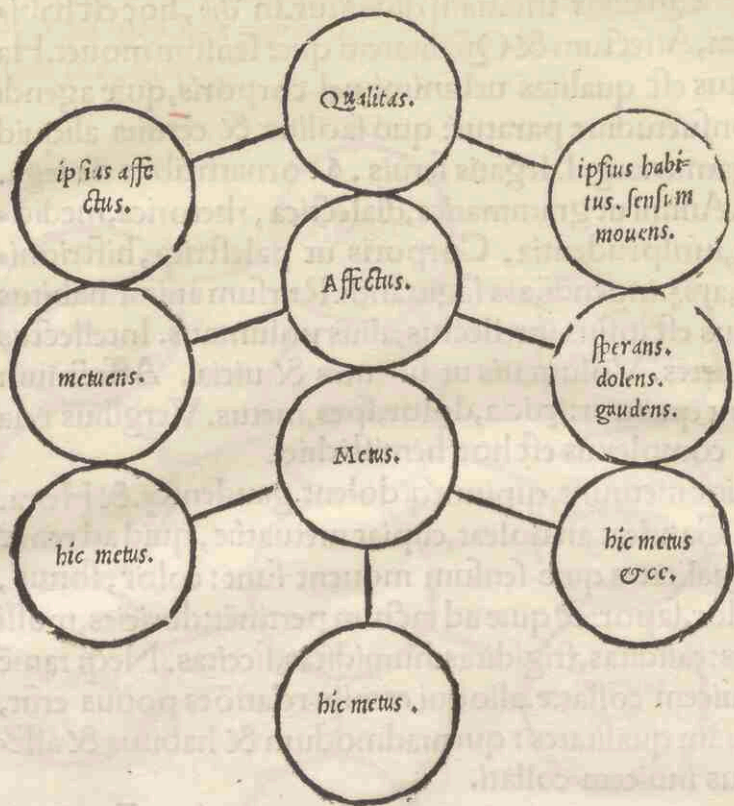
DE DEFINITIONE.

Qualitas trifariam diuiditur. In *εἶδος*, hoc est habitum, Affectum & Qualitatem quæ sensum mouet. Habitus est qualitas uel animi uel corporis, quæ agendi consuetudine paratur: quò facilius & certius aliquid agamus. arg. l. legatis seruis. §. ornatricibus de lega. iij. Animi ut grammatica, dialectica, rhetorica, medicina, iurisprudencia. Corporis ut palestra, histrionica, ars pingendi, ars sagittandi. Rursum animi habitus alius est ipsius intellectus, alius uoluntatis. Intellectus ut artes. Voluntatis ut uirtutes & uicia. Affectuum sunt quatuor: leticia, dolor, spes, metus. Vergilius Maro complexus est hoc hemistichio.

Hinc metuunt, cupiuntq; dolent, gaudentq; & Hora.

Gaudeat an doleat, cupiat metuatq; , quid ad rem? Qualitates quæ sensum mouent sunt: color, sonus, odor, sapor: & quæ ad tactum pertinēt: duricies, mollities: caliditas, frigiditas: humiditas, siccitas. Necq; tamē inuicem collatæ. alioqui etenim relatiōes potius erūt, quàm qualitates: quemadmodum & habitus & affectus inuicem collati.

E

Relatiuum eſt quod ad aliud refertur: qua ratione à Græcis $\pi\rho\lambda\omicron\varsigma\ \tau\iota$, hoc eſt ad aliquid adpellatur. ut libertas: refertur etenim ad ſeruitutem: ingenuitas ad libertatem. Et in ſumma, quidquid in uniuerſa rerum natura non eſt uel ſubſtantia uel quãtitas uel qualitas, in hunc

DE DEFINITIONE.

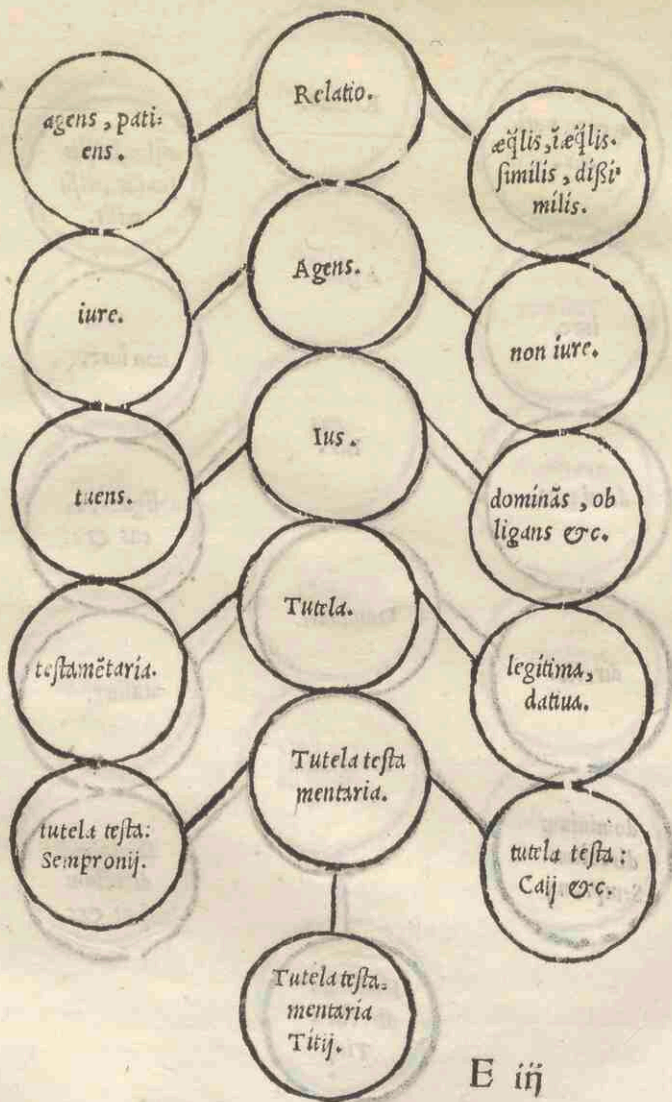
in hunc ordinem cogitur. Imo quantitates pariter & qualitates si quando conferantur inuicem.

Relatiua sunt tripliciter: diuiduntur namque iuxta numerum priorum trium prædicamentorum, substantiæ, quantitatis & qualitatis. Primum iuxta actionem & passionem, ut ius, tutela, occupatio, inuentio, traditio: usucapio, aditio hæreditatis: dominium, actio realis, Emptio, locatio, mutuum, stipulatio: furtum, contumelia: obligatio, actio personalis: officium iudicis, exceptio: magistratus, ciuitas. Habent siquidem hæc omnia quibus cum conferantur: tutela, pupillaritatem: dominium, mancipationem: obligatio, suam passionem, cuius nomine caremus: quemadmodum & plerisque alijs in relationum collatione. Atque huc confer omnia ea quæ per nomina uerbalia in ius exprimuntur, ut acceptilatio, nouatio, fideiussio, functio, communicatio, editio: quæque cum singulis conferuntur passionibus. Item uim, errorem, dolum, culpam, casum. Præterea quidquid in definiendo ius genus habet, ut iter, uia, actus, aquæductus, stillicidium, prospectus, usus, usus fructus, habitatio: atque omnes peræque seruitutes. Deinde iuxta æqualitatem & inæqualitatem, ut quinque collata cum quinque: quatuor collata cum sex. Dods, quadrans: bes, triens: semis collatus cum altero semisse: quincunx, septunx. Vrna collata cum modio uel amphora. Hereditas: dos: supellex: penus. Postremo iuxta

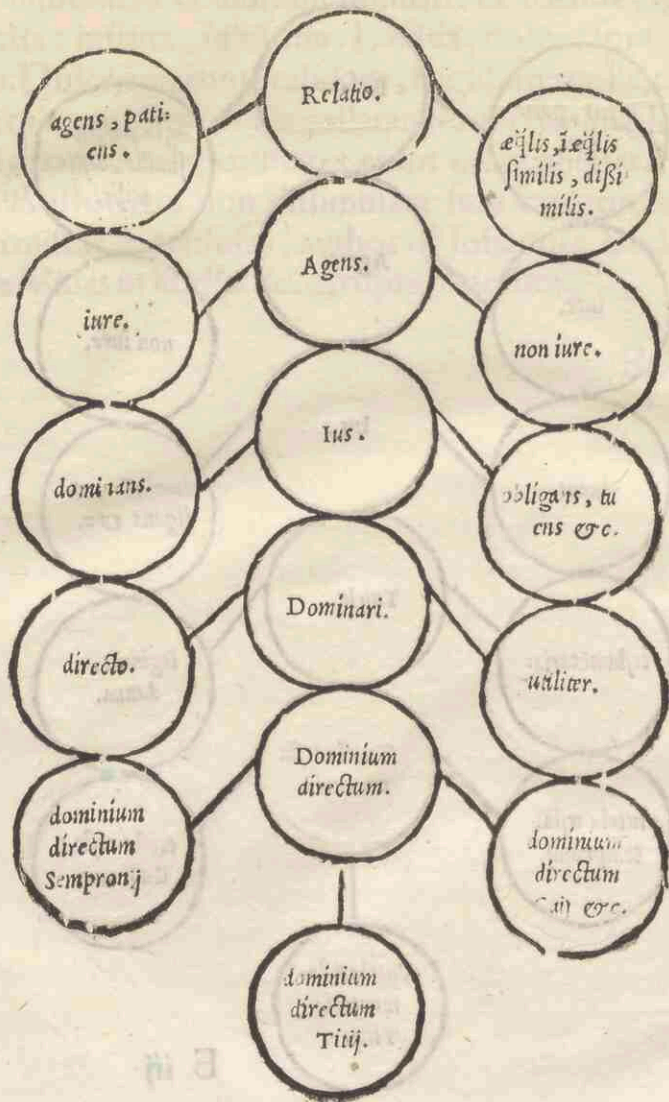
similitudinem & dissimilitudinem. ut scientia, ignorantia: iustitia, iniustitia. Lætitia, dolor: spes, metus. Dulce, amarum: calidum, frigidum: molle, durū. Atq; ea quidem omnia collata: alioqui etenim pleraq; uti diximus uel quantitates erunt uel qualitates. Nam & Aristotelem non dissimulare suas categorias esse permistas & confusas, author est Iohannes Ludouicus Viues in libello de corrupta dialectica.

Relatio

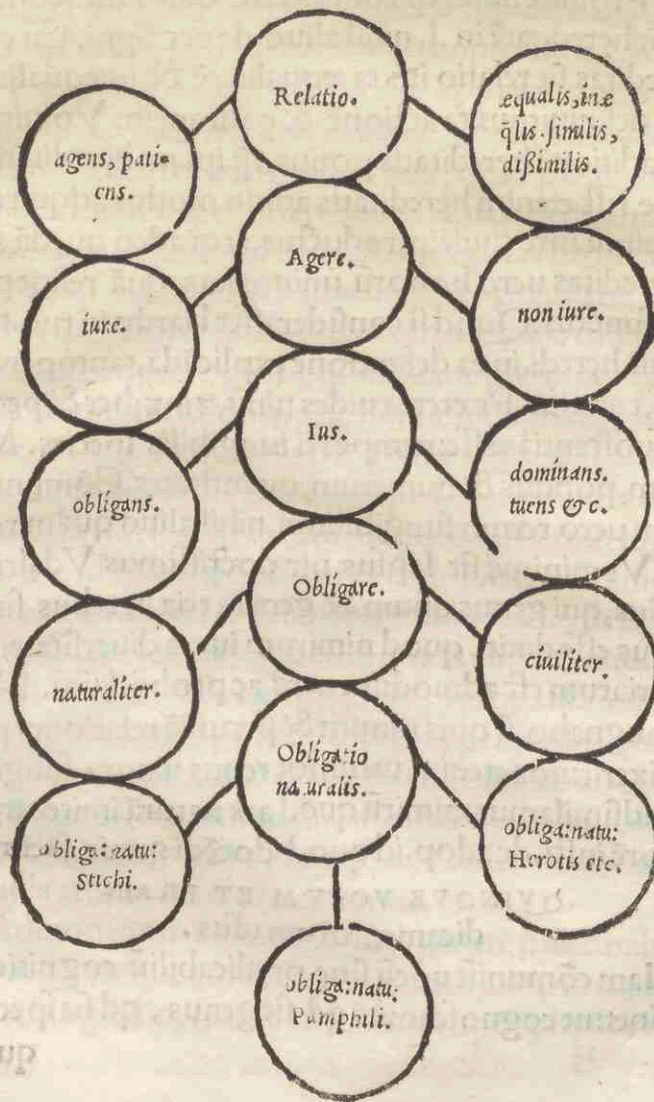
DE DEFINITIONE.

CAPVT I.

DE DEFINITIONE.

Proinde uides quod considerate Caius Iurifcon: definit hereditatem in .l. nihil aliud de uer. signi. Cum enim hereditas sit ratio iuxta aequalitatem & inaequalitatem: ipse definiuit iuxta actionem & passionem. Voluit autem aditionem hereditatis potius, quam ipsam hereditatem definire. Est etenim hereditatis aditio modus adquirendi dominium iure civili introductus, atque adeo quaedam actio: hereditas uero bonorum uniuersitas, quam relinquit post se defunctus. Quod si considerasset Barth: in rub. ff. de acqui. heredi. in ea definitione explicanda, tanto opere non fuisset anxius. Praeterea uides uinum, zinziber & pecuniam substantias esse: nempe rei fungibilis species. Mensuram, pondus & numerum, quantitates. Communicationem uero rerum fungibilium, nihil aliud quam relationem. Ut minime sit lapsus uir doctissimus Vdalricus Zasius, qui genus unum & genera tria in rebus fungibilibus esse dixit. quod nimirum iuxta diuersitatem categoriarum est admodum uere ac probe dictum. Neque hic pugnabo, si quis uinum & pecuniam relationes potius dixerit: nos etenim utrumque rebus natura fungibilibus adsimilamus: nimirum quod ars naturam imitetur. §. minorē insti. de adop. id quod docēdi gratia facimus.

QUINQUE VOCVM ET PRAEDICAMENTORVM USVS.

Iam communium uocum siue praedicabilium cognitio eò pertinet: ut cognoscamus quid sit genus, quid sit species: quam

DE DEFINITIONE

quàm latè utrumq; pateat. Hominis legatum orationis compediò singulos homines complectitur. l. Mœuius .§. duorum de lega. ij. Hæredis appellatione, omnes significari successores credendum est .l. hæredis de uer. signi. Itidem quid sit differentia, quid proprium, quid accidens. Cathégoriarum uero siue prædicamentorum: ut in definiendo habeas, unde petas genus. Habet enim quoduis prædicamentorum peculiaria sua genera, speculiales species, speculiales differentias & peculiaria propria: utcumq; habeant plerumq; accidentia communia. Et propriè nihil aliud quàm species definitur, atq; ea quidem per genus. Quòd si accidit ut genus ipsum definiatur, nempe subalternum: tum uendicabit sibi speciè locum: quòd aliud habeat supra se genus. id quod facit Seruius Sulpitius in definienda tutela. Præterea si definiatur indiuiduum, ut & ipsum sit speciè loco: atq; species ipsa tantisper naturam generis induat. Cæterum genus principalissimum siue summum nemo probè definerit: præsertim quantum ad genus adinet. Nisi transcendentibus uocibus, quæ sunt ens, res, unum, aliquid interim utamur, deindeq; addamus singulis aliquid loco differentia, quo à reliquis tribus exactè secernamus.

Admonemur à Boëthio ut à genere principalissimo ordiamur, ut uinum est substantia, corporea, inanimata, fungibilis, mensuralis, deindeq; ex physicorum

scholis addamus differentiam. Triens est quantitas ponderalis, continens tertiam assis partem. Metus est qualitas ipsius affectus, metuens &c. Tutela est relatio agens, iure, tuens &c. Seruius Sulpitius tametsi genus tam altè exorsus non sit: at tamen differentiam expressit plenius, addens nimirum causam efficientem & personæ ipsius circumstantiam.

DEFINITIONIS PARTES.

Definitio duabus partibus constat. primum genere: deinde differentia, quæ rem ipsam quam definimus ab alijs speciebus distare faciat, ut eam exactè cognoscamus. Barth. in. l. i. de testa. Porro quia magna est differentiarum penuria, Aristotele teste (qua etiam ratione, ut indicat Rodolphus Agricola, fit: ut negacionibus loco differentiarum sæpenumero utamur: & dicamus, irrationale, inanimatum, non fungibile, non iure &c. tametsi negacione nihil prorsus cõstituatur) addit Porphyrius proprium & accidens. Ego Melancthonem imitatus, addo primum causam efficientem: deinde officium: postremò rei partes. Pròinde quinque erunt definitionum genera. Definitio essentialis, quæ est differentiæ seu proprii: cuius loco nos ea utemur, quæ est ex materia & forma: à causa: ab officio siue effectu: à partibus: & ab accidentibus.

Plerumq; fit ut in definiendo genus obmittatur: perinde quasi alio qui satis cognitum, ut procurator est q̄ aliena negocia mandato domini administrat. Lex est

DE DEFINITIONE

quod populus Romanus &c. subauditur enim iuris pars. Res iudicata est quæ finem controuersiarum pronuntiatione iudicis accepit. l. i. de re iudi. Frumentum est quod arista in se cōtinet. l. frugem de uer. signi. Proximus est quem nemo antecedit: lupremus, quem nemo sequitur. l. proximus eo. ti.

PRIMUM DEFINIENDI GENVS.

Definitio essentialis est, quæ explicat rei differentiã, ut homo est animal rationale. Vel quæ explicat proprium, ut homo est animal risibile: aut quod nouit numerare. Nam quemadmodum nullũ animal præter hominem utitur ratione: ita pariter nullũ præter hominẽ risidet aut numerat. Nisi enim gallina sit numerandi imperita, nunquã ad eundẽ locum tot poneret oua, quæ ei subinde auferuntur. Et nõ errabit fortassè qui idẽ malit esse propriũ quod est officium. Admonet nos Philippus eã definitionem quæ ex materia & forma cōflatur, nõ longè ab essentiali abluere. ut si dicas homo est animal quod habet mentem siue rationem: perinde quasi animal materiam, mentem habere formam significet. Atq; hoc est quod Iuriscon: ait in. l. Iulianus. §. si quis rem ad exhi. mutata forma propè interim substantiã rei. hoc est ut ego interpretor, differentiã essentialẽ. Forma siquidem est quæ dat esse rei dic. §. si quis rem: & l. si conuenerit. §. si quis sic de pigno. actione. l. Sei: a. §. itẽ quero de auro & argẽ. lega. Iulius Paulus in. l.

Labeo & Sabinus de uer. signi. dicit abesse rem, cum abest forma. ut cum uestimentum est scissum, scyphus collisus. In plerisque rebus etenim præstat forma materiæ. Materiam superabat opus, inquit Ouidius libro secundo transformationum. Plerumque plus est in manus precio, quam in re, inquit Caius Iuriscôn: in .l. mulieris de uer. signifi. Proinde eas definitiones quæ materiam & formam continent, in præsentiarum docendi gratia, Essenciales adpellabimus. Seruius Sulpitius de finit dolum his uerbis. Dolus est machinatio fraudulosa, cum aliud agitur, & aliud simulatur. l. i. de dolo malo. Quam definitionem M. Cicero libro tertio Officiorum Gallo Aquilio adscribit. Antistius Labeo de finit alijs uerbis: uidelicet, omnem calliditatem, fallaciam, machinationem, ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita dic. l. i. atque huic posteriori Domitius Ulpianus subscribit. Pactio est duorum plurimum in idem placitum & cõsensus. l. i. de pactis. Transactio est de re dubia & lite nondum finita, non gratuita pactio. l. i. de transacti. Sanctum est quod ab iniuria hominum defensum atque munitum est. l. sanctum de re. diui. Thesaurus est quædam uetus depositio pecuniæ, cuius non extat memoria: ut iam dominum nõ habeat. l. nunquam nuda de acqui. re. domi. Stipulatio est uerborum conceptio, quibus is qui interrogatur daturum facturum se id, quod interrogatus est, respon-

DE DEFINITIONE.

Spōdet. l. quinta. §. stipulatio de uer. obliga. Satis acceptio est stipulatio, quæ ita obligat promissorem, ut ad promissores quoq; ab eo accipiantur dic. l. quinta. §. satisfactio. Usucapio est adiectio dominij, per continuationem possessionis, temporis lege definiti. l. iij. de usucap. Testamentum est uoluntatis nostræ iusta sententia, de eo quod quis post mortem suam fieri uelit. l. i. de testamen. Legatum est quædam donatio testamēto relicta. l. legatum de lega. ij. Alibi definit plenius. Legatum est delibatio hæreditatis, quam testator ex eo quod uniuersum hæredis foret, alicui quid collatum uelit. l. legatum de lega. i. Sepulchrum est ubi corpus ossificæ hominis condita sunt. Monumentum, quod memorię seruandę gratia existit. l. ij. de religio. & sumpti. fune. & l. monumentum. Furtum est contrectatio fraudulosa uel ipsius rei, uel etiam usus possessionis uel quod lege naturali prohibitum est admittere. l. i. de furtis. Liber rationum siue ratio, ultro citroq; dandi, accipiendi, credendi, obligandi, soluendi, sui gratia negotiatio. l. si quis ex argentarijs. §. rationem de edendo. Pauperies, damnum sine iniuria facientis datum. l. i. si quadr. pau. fe. di. Latitatio, turpis occultatio sui. l. Fulcinius. §. quid sit autem quib. ex cau. in possess. ea. quæ definitio Ciceronis est. Peculium, quod seruus domini permissu, separatim à rationibus dominicis habet: deducto inde si quid domino debetur. l. depositi. §.

si. de peculio. Nec spes libertatis erat, nec cura peculi,
 inquit Tityrus apud Maronem. Compensatio est de-
 biti & crediti inter se contributio. l. i. de compensa. Spō
 salia, mentio & repromissio futurarum nuptiarum. l. i.
 de sponsa. Nuptiæ siue matrimonium, diuini & huma-
 ni iuris communicatio. l. i. de ritu nupti. Communicat
 siquidem uxor cum marito, non solum iure humano,
 sed diuino pariter: hoc est, utitur iisdem sacris quibus
 maritus atq; ipsius familia: non quibus pater & agna-
 ti. Loquitur autem Iuriscon: ut ethnicus: apud quos
 quæuis familia habebat specifica sua sacra. Vide Andre-
 am Alciatum libro primo prætermisorum. Alijs uer-
 bis definit Iustinianus: ut sit uiri & mulieris coniun-
 ctio, in diuiduam uitæ cōsuetudinem continens insti-
 de patria potesta. in prin. Postulare, desiderium suum
 uel amici sui, in iure. apud eum qui iurisdictioni præ-
 est, exponere, uel alterius desiderio contradicere. l. i.
 de postulando. Statuliber est qui statutam & destina-
 tam in tempus uel in conditionem habet libertatem. l.
 i. de statulibe. Nouatio est prioris debiti in aliam obli-
 gationē uel ciuilem uel naturalē transfusio atq; trans-
 latio. l. i. de noua. Acceptilatio est liberatio per mutuā
 interrogationē: qua utriusq; cōtingit ab eodem nexu
 liberatio. l. i. de acceptila. Ripa est id quod flumen cōti-
 ner, naturalē rigorem cursus sui tenens. l. i. §. ripa de flu-
 minibus. Riuus est locus per longitudinē depressus,
 quo

DE DEFINITIONE.

quo aqua decurrat: cui nomen est *καὶ τὸν ἕρπ*. Specus est locus, ex quo despicitur. Incile est locus depressus ad latus fluminum: ex eo dictus quod incidatur. Septa sunt quæ ad incile opponuntur, aquæ deriuandæ compellendæque ex flumine causa: ad continuandam transmittendamque aquam excogitata. l. i. de riuis. *Contere* aquam est continere sic ne defluat uel dilabatur l. i. §. pen. de fonte. Cloaca est locus cauus, per quem colluuiæ quædam fluat. l. i. §. cloaca de cloacis. *Vi facere* est, si quis contra quàm prohibetur fecerit. l. i. quod ui aut clam, *Clam facere* est, si quis calet aduersarium, neque ei denunciet: si modo timuit eius controuersiam, aut timere debuit. l. iij. §. si. eodem titulo. *Cauillatio* quam Græci *σέπισμα* adpellant, est disputatio, qua ab euidenter ueris per breuissimas mutationes, ad ea quæ euidenter falsa sunt, perducimur. l. natura cauillationis de uer. significati. l. ea est de regu. iur. *Impensæ necessariæ* sunt, quæ si factæ non sint, res aut peritura, aut deterior facta sit. *Vtiles*, quæ meliorem rem faciunt, deteriorem esse non sinunt. *Voluptariæ*, quæ speciem dumtaxat ornant, non etiam fructum augent. l. impensæ de uerbo. significati. *Sequester* est, apud quem plures eandem rem, de qua controuersia est, deposuerunt. l. sequester. *Incola* est qui in aliquâ regionē domiciliū contulit, quæ Græci *τοκοίνορ* adpellant. l. pupillus §. incola. eo. ti. *Scena* est quæ ludorū faciendorū causa

quolibet loco, ubi quis consistat moueaturq; specta-
 culum sui præbiturus, posita sit in publico, priuato uē
 uel in uico: quo tamen loco passim homines spectacu-
 li causa admittat. l. ij. §. fi. de ijs qui no. infa. Calumnias
 ri est falsa crimina intendere. Præuaricari, uera crimina
 abscondere. Tergiuerfari, in uniuersum ab accusatione
 desistere. l. ii. ad S. C. Turpilli. Edere est copiam descri-
 bendi facere, uel in libello complecti & dare, uel dicta-
 re. l. i. de edendo. Metus est instantis uel futuri periculi
 causa, mentis trepidatio. l. i. quod met. cau. Vis est ma-
 ioris rei impetus, qui repelli non potest. l. ij. eo. ti. Ex-
 hibere est facere in publico potestati, ut ei qui agit ex-
 periundi sit copia. l. ij. ad exhi. Recipere est absconden-
 di causa refugium præstare. l. i. §. i. de ser. corrup. Insti-
 tor est qui tabernæ loco uē ad emendū uendendum uē
 præponitur. l. institor de institu. acti. Honor municipi-
 palis est administratio Reipublice cum dignitatis gra-
 du: siue cum sumptu, siue sine sumptu contingens. l.
 honor de mune. et hono. Detestatio est nūciatio facta
 cū testatiōe. l. detestatio de uer. signi. Ager est locus q
 sine uilla est. l. ager. Proximus est quē nemo antecedit,
 supremus quem nemo sequitur. l. proximus. Frumen-
 tum est quod arista in se continet. l. frugem. eo. ti. So-
 dales sunt q eiisdē collegij sunt. l. fi. de collegijs. Mu-
 nus publicum est officium priuati hominis, ex quo
 cōmodum ad singulos uniuersosq; ciues remq; eorū,
 imperio

DE DEFINITIONE.

imperio magistratus extraordinario peruenit. l. pupillus. §. munus publicum de uer. signi. Adparet opinor in his definitionibus loco generis materiam poni, loco differentię formam, quę materiam ipsam ab aliis speciebus distare faciat. Atq; hac fortassis ratione, quam nos speciem adpellamus hodie, Cicero formam adpellauit: uel quia hæc nostra uox uisa est ei nimium esse noua. Ad hũc modum probe definieris gladium: ferrum esse, & quidem oblongum, altera parte acutiũ, altera manubrio & capulo clausum. Nam cum dicis ferrum, exprimis materiam: uerumtamen quia plura instrumenta ferrea reperias, addenda fuit necessariò forma, ut ab alijs speciebus exactè discerneres ignorantemq; redderes certiorẽ.

Porro de materia & forma loquimur ciuili quodã modo, & ut Iurifcon: ait *ἐν ἀλάτῃ*, non ut physici. Itidem de essentia. Sunt etenim non solum substantiarũ definitiones essentialis: sed reliquorum trium pariter prædicamentorum. Nam amphora quantitas est, & tamen essentialiter definiri potest: ut sit mensura quę continet duas urnas, hoc est nonaginta sex heminas, secundũ Alciati computationem: & dolus qualitas: & stipulatio, relatio. quorum utrumq; iuxta essentiam definiri iam ostendimus. Cum enim accidentia à subiectis intellectu diuellimus, essentiam earum consideramus. Prõinde cum Aristoteles libro vii. metaphisices

negat accidens posse definiri: de eo accidente loquitur quod est in concreto, quod substantiæ inhæret: atq; adeo de circumstantia: cuius tractationem in caput se-
 ptimum reseruauimus. Non de eo quod est in abstra-
 cto: nimirum quod nostra saltem intelligentia per se
 subsistit. cuiusmodi sunt tria postera prædicamenta,
 & quæ ipsa complectuntur. Plato adpellauit ideas, &
 dixit eas esse perpetuas. Neq; hic moror Vallam, qui
 ut inter substantiam & essentiam discrimen faciat, est
 ualdè sollicitus. Quod ego aliud esse nõ uideo: quàm
 quod est inter primam categoriam & reliquas tres. tã-
 eni & substantiæ ipsæ suas essentias contineant.

SECUNDVM DEFINIENDI GENVS.

Secundum genus definiendi est à causa, subaudi effi-
 ciente, ut ius naturale est quod natura omnia animalia
 docuit. l. i. §. ius naturale de iusti. & iu. Consuetudo
 est ius moribus constitutum. l. de quibus de legibus.
 Ingenui sunt qui ex matre libera nati sunt. l. & seruo rû
 §. ingenui de sta. ho. Pleniùs definit Iustinianus in su-
 is iustitutionibus. Libertini sunt qui ex iusta seruitute
 manumissi sunt. M. Cicero in suis Topicis Libertini-
 tas inquit est constitutio iuris ciuili, quæ uel censu
 uel uindicta uel testamento adquiritur. Hæreditas aut
 est pecunia quæ morte alicuius ad quempiam perue-
 nit iure: nec ea legata testamento, aut possessione re-
 tenta.

DE DEFINITIONE.

tenta. Demosthenes definiendo legem adpellauit do-
 num deorum, urbis commune pactum .l. ij. de legib.
 Seruius Sulpitius definit tutelam in posteriore defini-
 tionis parte, uim ac potestatem iure ciuili datam & per-
 missam. Florentinus Iurisconsul: seruitutem, cons-
 titutionem iuris gentium. l. libertas de statu hominū.
 Senatusconsultū est quod senatus iubet atq; constitu-
 it. Ad hunc modum definiuntur reliquæ iuris ciuilis
 partes insti. de iure natu. gen. & ciuili. Puppillus, qui
 cum impubes est, desit in potestate patris esse, uel mor-
 te uel emancipatione .l. pupillus de uerbo. signifiati.
 mors enim patris & emancipatio faciunt impuberem
 filium fa. pupillum. Filius est qui ex uiro & uxore na-
 scitur .l. filium de ijs qui sunt sui uel alie. iu. Quam de-
 finitionem Andreas Alciatus uir doctissimus capite
 nono libri sexti paradoxorum, contra Angeli senten-
 tiam, non admodum probat. Ego tamen, ut cum reue-
 rentia dicam, puto Domitium Ulpianum, filium na-
 turalem non etiam ciuilem, definire uoluisse: cum re-
 gulariter lex sit naturaliter potius intelligenda quàm
 ciuilitate. l. fina. C. de ijs qui ue. eta. impetra. nam & Bal.
 in .l. si non speciali. C. de testa. ait. patris adpellatio-
 ne, adoptiuum non contineri: cui sententiæ Alex. de
 Imo. in odiosis subscribit. Necq; tamē pugnabo. Preca-
 riū est quod precibus petēti utendū cōceditur: tã diu,
 quã diu is q̄ cōcessit patitur. l. i. de precario. Ostētū est

omne cōtra naturam cuiusq; rei genitum factumq; .l. ostentum de uer. signi. Depositedum est quod custodiendum alicui datum est .l. i. depositi. Res iudicata est quæ finem controuersiarum pronuntiatione iudicis accepit .l. i. de senten. & rei iudi. Existimatio est dignitatis ille sæ status, legibus ac moribus comprobatus .l. cognitionum de extraordi. cogni. Castrense peculium est, quod à parentibus uel cognatis in militia agenti donatum est: uel quod ipse filius sa. in militia adquisiuit: quod nisi militaret, adquisiturus non fuisset .l. castrense de castren. pecul. Iuxta hanc formulam definit Iacobus de Harena possessionem: quæ tamen definitio ipsi Bartholo in .l. i. in prin. de acqui. poss. non placet: dum nullam putat in legibus ciuilibus definitionē reperiri, quæ non sit à substantia sumpta. Vbi tamen non proponit alia exempla, nisi earum rerum quæ ab officio & effectu definiuntur. ut sunt obligatio & actio. Præter quàm quòd testamenti facit mentionem, quod à materia & forma adeoq; iuxta essentiam definiiri docuimus.

TERTIVM DEFINIENDI GENVS.

Tertio definimus ab effectu & officio: quod genus definiendi est in legibus frequens, non aliter quàm hoc primum in ordine explicatum. Et sunt qui dicant effectus & officia in habitibus animi proprijs siams esse differens

ferentias. Neq; est magnum alioqui inter differētiā,
 proprium & effectum discrimen. Atq; ego illud pri-
 mum & hoc tertium definiendi genera adeo inter se co-
 gnata deprehendi: ut non semel dubitauerim, utro in
 genere plerasq; definitiones ponerem. Prōinde nō gra-
 uabor si quis ingeniosior exactius singulas distribuē-
 rit. Iustitia est constans & perpetua uoluntas, suum
 cuique tribuens. l. iustitia deiusti. & iu. Hoc etenim
 efficit iustitia ut reddat cuiq; quod est suum: quo uno
 ab alijs uirtutibus, etiam iuxta essentiam differt. Lex
 est correctio uoluntariorum & non uoluntariorum
 delictorum: secundum quam omnes conuenit uiuere
 l. ij. de legibus. Procurator est qui aliena negocia man-
 dato domini administrat. l. i. de procura. Bonorum
 possessio est ius persequendi retinendiq; patrimoni si
 ue rei, quæ cuiusq; cū is moritur fuit. l. ij. de bon. poss.
 Vide Alciatum libro quarto paradoxorum. Tutela
 est uis atq; potestas in capite libero constituta, ad tu-
 endum eum qui per ætatem sua sponte se defendere ne-
 quit: quæ est prior definitionis pars. Prōinde uides
 Seruium Sulpitium sua definitione & officium & cau-
 sam complexum esse. Ut non sit falsus Cicero, qui in
 Bruto reliquit scriptum: in uno Sulpitio fuisse artem.
 Contumax est qui tribus edictis propositis, uel uno
 pro tribus: quod uulgo peremptorium appellatur:
 literis euocatus, præsentiam sui facere contemnit. l. cō

tumacia de sen. & re iudi. Morbus est habitus, id est
 dispositio contra naturam: qui usum eius ad id faciat
 deteriolem, causa cuius natura nobis eius corporis sa-
 nitate dedit. l. i. §. sciendū de edili. edicto. Fugitiuus est
 qui extra domini domum fugæ causa, quo se à domi-
 no cælalet, māsit. l. quis sit fugitiuus eo. ti. Erro est qui
 nunquam fugit, sed frequenter sine causa uagatur: &
 temporibus in res nugatorias cōsumptis, serius ad do-
 minum redit dic. l. quis sit fugitiuus. §. erronem. Emās-
 sor est, qui diu uagatus ad castra regreditur. l. deserto-
 rem. §. ij. de remili. Desertor est qui per prolixū tem-
 pus euagatus, reducitur dic. l. desertorem. §. iij. Mor-
 bus fonticus est, qui cuiq; rei nocet. l. morbus de uer-
 signi. Abigei sunt qui pecora ex pascuis uel ex armen-
 tis subtrahunt & quodam modo depredantur. l. i. §. i.
 de abigeis. Preuaricator est qui diuersam partem ad-
 iuuat, prodita causa sua. l. i. de preuari. Vsfusfructus est
 ius alienis utendi, fruendi rebus: salua rerum substātia.
 l. i. de usufruc. Libertas est naturalis facultas eius quod
 cuiq; facere liber: nisi quod ui aut iure prohibetur. l. li-
 bertas de sta. homi. Dominiū inquit Barth: est ius de
 re corporali perfecte disponendi, nisi lege prohibea-
 mur, in. l. si quis ui. §. differentia de adqui. posses. Ego
 plenius ausim definire hoc modo. Est ius de re corpo-
 rali perfecte disponēdi, si rei copiam habeas: sin minus,
 uendicandi: nisi uel lege uel conuentione prohibearis.

Est

DE DEFINITIONE.

Est etenim dominium ipsissima causa reuendicatiois, cum uidelicet alius quispiā nobis inuitis uel possidet uel detinet. non aliter quā obligatio ipsius actionis personalis. §. i. & §. sed istæ uerbi. quippe insti. de actio. Quinetiam Barth: in. l. i. de adqui. possess. explicādo possessionis definitionem, obiter dicit, duo domini esse officia: unum disponendi, alterū uēdicandi per l. in rem actio de reuendi. & dic. l. si quis ui. §. differentia. Et in hunc modum, Vlpianus non solum retentionem siue disponendi facultatem, sed & persecutionem, in bonorum possessione definienda, expressit. Obligatio est iuris uinculum quo necessitate adstringimur alicuius soluendæ rei, secundum Romanæ ciuitatis iura insti. de obliga. in prin. Actio est ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur. l. nihil aliud de actio. & obliga. insti. de actio. in prin. Possessio inqt Barth: est ius insistendi rei non prohibitæ possideri. Putat tamē idē Bart: in. l. i. de adpella. ab effectu nō probe definiri: dū Placentini definitionē inibi improbat. Id quā confideratē fiat, aliorum esto iudicium.

QUARTVM DEFINIENDI GENVS.

Quartum genus est à partibus: ut homo est animal quod constat ex corpore & anima rationali; atq; hāc dixi essentialē materiæ & formæ. Vt luce meridiana clarius cernas Pythagoricā illā harmoniā, Homericā cathenā

& Platonis annulos : hoc est hæc omnia cohærere, Corpus humanum est substantia corporea, constans ex capite, torace, uentre, manibus & pedibus. Ius scriptum est lex, plebiscita, senatuscõsulta, principum placita, magistratum edicta & responsa prudentum. §. scriptũ autem insti. de iu. na. gen. & ci. Iurisprudencia est diuinarum & humanarum rerum notitia: iusti atq; iniusti scientia. Vel est ars boni & equi. Neq; enim uoluit Iuriconsultus hac posteriore definitione ius definire, sed ipsam iuris prudentiam : quæ est habitus animi, ipsius uidelicet intellectus. Ius uero nihil aliud quàm relatio : nã & obligatio est ius, & actio est ius, & dominium & ususfructus & pleraq; in legibus infinita : nimirum species ipsius iuris. Quod iuxta tertium definiendi genus siue primum etiam, sic exactè definiris, Ius est facultas & autoritas agendi secundum legem : si modo uelis iuxta primam relationis speciem definire. Vides ius relationem esse nempe actionem: iurisprudenciam uero qualitatem, nimirum ^{xiij} siue habitum animi. Pari negligentia Rodolphus Agricola definiendo ius, uoluit definire legem. neq; enim ius decretum est, sed Lex ipsa, quæ est pars ipsius iuris nõ species. Quod non perinde prædicetur totum de partibus, ac genus de suis speciebus. id quod capite secundo explicabimus.

Quin

DE DEFINITIONE.
QVINTVM DEFINIENDI GENVS.

Quintum genus est ab accidentibus . ut leo est animal quadrupes , uillosum , pedatim incedens , ut ait Plinius . Asparagus est frutex , qui citissime coquitur : hinc etenim datus est locus adagioni . Cicero est homo gracilis , eloquens , amator patriæ . Papinianus est iuriscōsultus , iuris asylum , tenacissimus iustitiæ obseruator . Timon est homo tristis , morosus , inuidus : etiam suis molestus & intolerabilis . Hoc definiendi genus à cōmētatoribus iuris ciuilibus adpellatur descriptio . ut mortis causa donatio est , cum quis habere se mauult , quàm eum cui donat : magisq; eum cui donat , quàm hæredē suum . His uerbis describit mortis causa donationem Iuriscōn : In . l . i . de dona . cau . mor . Atq; in hunc modū ait donasse Telemachum Pyreo Clyti filio , ea quæ à Menelao & Helena muneri secum tulerat . Id quod est apud Homerum libro . 7 . Odysseæ . Continet siquidē hæc definitio siue descriptio accidentia , nimirum personæ atq; euentus circumstantias . Litus est quousq; maximus fluctus à mari peruenit . l . litus de uer . signi . atq; hæc est uel loci uel quantitatis circūstantia . Neq; tamē longius ab hoc definiendi genere absunt plerq; definitiōes , quas inter essentielles enumerauimus . Quando non tam sumus curiosi , ut exactissimum inter formam & accidens discrimen in præsentiarum faciamus . Tametsi magnoperè referre putent commentatores

& iuris ciuilis interpretes, ut inter definitionem & descriptionem differentiam faciant. Et sunt quoque nonnullae circumstantiae alijs definitionibus passim insertae. Quinetiam quaedam ex duobus generibus conflatae. ut tutelae definitio quae et officium & causam complectitur. sic definitur lex. Est commune praecipuum uirorum prudentium: habes materiam & formam. sequitur, delicturum quae sponte uel ignorantia contrahitur coertio: habes effectum legis & officium. & statim redit ad materiam & formam: communis inquit Reipublicae sponso. l. i. de legibus. Hostes sunt qui nobis, aut quibus nos publice bellum decreuimus. l. hostes de ueris signi. priore casu continet officium, posteriore causam efficientem. Postliminium est ius amissae rei recipiendae ab extraneo, & in statum pristinum restituendae, inter nos & liberos populos regesque: moribus, legibus constitutum. l. postliminium de captiuis. Priore parte explicatur siue materia & forma, siue effectus & officium: posteriore, causa efficiens. M. Cicero in undecima Anthoniana, Lex inquit nihil aliud est, nisi recta & a numine deorum tracta ratio: imperans honesta & prohibens contraria. Prior pars habet causam efficientem: posterior effectum & officium. Porro Ulpianus in l. quintus. §. si. de auro & argen. lega. argentum factum sic definit. Quod neque in massa, neque in lamina, neque in signato, neque in suppellectili, neque in mundo, neque in ornamentis

DE DEFINITIONE.

ornamentis sit. Quam definiendi rationē nō est quod
 in aliquo d ex enumeratis genus referamus. Quando
 hæc Vlpiani descriptio, nihil est aliud, quàm sufficiens
 partium enumeratio. Perinde ac si quis dixerit. Mutuū
 est cōtractus q̄ necq; solennitate uerborū, necq; literis,
 necq; solo cōsensu cōtrahitur: cōsequitur namq; re ipsa
 mutuū perfici, nimirū numeratione, adpēsiōe uel mē
 suratione rei alicuius fungibilis. Vel sic. Sic necq; censu
 necq; uindicta Simonides factus est liber: ergo testamē
 to factus est liber. Supellex est domesticū patrisfa. in-
 strumentū, quod necq; argēto auroſie facto uel uesti ad
 numeretur. l. i. de supel. lega. Purus locus est, q̄ necq; sa-
 cer, necq; sanctus, necq; religiosus, sed ab omnibus hū-
 iusmodi nominibus uacare uidetur. l. ij. §. purus de re
 Supstitiosior cui piā uideri (ligi. & sump. funerū.
 possum, q̄ tam anxie singula querā: perinde quasi in re
 dubia & periculi plena. p̄pterea quod Vlpianus in. l.
 omnis definitio de reg. iu. scriptū reliquerit: omnē in iu-
 re definitionē piculosam esse. rarūq; esse ut subuerti nō
 possit. Ego uero nō uideo Vlpianū de definitiōe loq;
 sed de regula potius: q̄ est Accursij interpretatio. Necq; e-
 nim tā est difficile rē aliq̄ in iure ciui. exacte definire: q̄
 est rarū, regulā ex legibus colligere, q̄ nulla in pte infir-
 mari queat. Quod iniquū et ineptū sit dicere: regulā nō
 fallere. iuxta glo. in auten. ut sine prohibi. matres debi-
 colla. vij. Frequētissimū siquidē est & natura cōparatū

ut regula quæuis, pro uarietate circumstantiarum, in aliquo uicietur atq; perdat officium suum .l.i. in fi. de regu. iu. Ipsarum uero definitionum longè alia est ratio: modo in ipsa specie maneamus (est enim idea Platonis perpetua) quæ propriè definitur: neq; descendamus ad indiuiduum, quod in horas mutari solet.

Sunt præterea in legibus nonnullæ declarationes: hoc est uocum interpretationes potius quàm definitiões: quas libuit hic subiungere, ut capitis diminutio est prioris status commutatio: apertius etenim dicitur status quàm caput, cum figuratè hoc posterius dicitur: & apertius dicitur commutatio, quàm diminutio. Censere est constituere & præcipere. l. censere de uer. signi. Lata culpa est nimia negligentia, id est, non intelligere quod omnes intelligunt .l. cedere diem. §. fi. eo. titu. Redhibere est facere, ut rursus habeat uenditor quod habuerat. l. redhibere de ædili. edicto. Usurpatio est usucapionis interruptio .l. ij. de usucap. Capitaletalem fraudem admittere, est tale aliquid delinquere, propter quod delinquēs capite puniendus sit. l. cum autem. §. excipitur de ædili. edic. Traiectitia pecunia est quæ trans mare uehitur. l. i. de nauti. sceno. Operę sunt diurnum officium .l. i. de ope. liber. Sic declaratur exceptio, actionis exclusio: clarius namq; & apertius est excludere, subaudi alteram obligationem adeo q; actionem quæ ex ea fluit. quemadmodum in exceptione pacti

DE DEFINITIONE.

facti conuenti, iurisiurandi uoluntarij, in factum propter errorem, doli mali ac similibus licet cernere.

Declarationibus non longè abludunt etymologia, notatio & allusio. Sunt tamen qui inter hæc omnia magnum faciant discrimen. Nobis in præsentiarū tam anxij & curiosis esse non libet: cum pleni sint ea de re interpretum libri. Et nos tantoperè cœcutimus: ut præter unicam hominis definitionem, uix aliam ullam reperiāmus, quæ ueram suam differentiam contineat. Ius adpellatum est à iustitia .l.i. de iusti. & iu. Testamentum est testatio mentis institu. de testa. in prin. Mutuum, quia ex meo tuum fit .l.ij. si cer. pe. Inofficiosum testamentum, quia contra officium patris factum .l.ij. de inoffi. testamen. Damnum infectum, damnum nondum factum, sed quod futurum ueremur .l.ij. de dam. infec. Damnum & damnatio, ab ademptione patrimonij. l. iij. eo. ti. Publicani, quod publico fruuntur .l. i. §. i. de publica. & uectiga. Possessio adpellata est à sedibus: & ut Labeo ait quasi positio: quia naturaliter tenetur ab eo qui ei insistit: quàm Græci κατοχήν dicunt. l. i. de acqui. possess. Familiaria sepulchra, quæ quis sibi familiæque suæ constituit. Hæreditaria, quæ quis sibi hæredibusque suis constituit .l. familiaria de relig. & sum. fune. Riuus ἀπό τῶν ῥέμα. Specus, à despiciendo. Incile, quod incidatur. Statio, à statuendo. l. i. de riuis. Furtum à furuo, id est nigro, uel à fraude,

C A P V T I.

uel à ferendo, uel à græca uoce, quod Greci fures ^{φύρα}
 adpellant. l. i. de furis. Sponsalia à spondendo. l. ij. de
 sponsa. Institor, quod negotio gerendo insistat
 l. ij. de insti. actio. Peculium, quasi pusilla pecunia, siue
 pusillum patrimonium. l. depositi. §. peculium dictū
 de pecul. Rura & cæsa, quasi eruta & cæsa. l. fundi. §.
 si rura de actio. empti. Interdictum, inter duos dictum.
 Agni, quod nondum habeant annum. l. cum querere
 tur de lega. iij. Contumelia, à contemnendo. Seruus, à
 seruando. Postliminium, à limine & post. Supel
 lex, à pellibus. l. Labeo de supellec. lega. Sicarius, à si
 ca. §. item lex Cornelia insti. de publi. iudi. Que sequū
 tur ex titulo sunt de uerbo. significa. Dimissorie litere,
 quod per eas causa ad eum qui adpellatus est dimittit
 tur. l. dimissoria. Municeps, quod munera ciuilia ca
 piat. l. munus. §. fina. Diuortium, diuersitas menti
 um, uel quia in diuersas partes itur. l. inter diuortium.
 Vidua, quod sit sine diuitate, quasi tu dicas uedua. l. ma
 lum nauis, ue etenim particula hoc loco priuat, ut ue
 cors, uelanus. Stipendium, à stipe. Tributum, à
 contributione uel à tribuendo. l. ager. Pratum, quia pa
 ratum. l. pratum, id quod est sumptum ex Plinio capi
 te. v. lib. xvij. naturalis historia. Magister, à monen
 do siue monstrando. l. quibus. Tugurium, à tegēdo,
 quasi dicas teguriū: siue ut habet Norembergensis es
 ditio, à tecto, tanquā tegularium. Toga, à tegendo
 l. tugus

DE DEFINITIONE.

l. tugurij. Taberna, quòd tabulis claudatur .l. taber-
na. Sylua cedua. quæ in hoc habetur ut cedatur: uel
quæ excisa rursus ex stirpibus aut radicibus renascitur
l. sylua cedua. Stipula electa sunt specie in messem deie-
ctæ, necdum lectæ: quas rustici cum uacauerint colligunt.
Noualis est terra proscissa, quæ anno cessauit:
quam Græci *νέανη* uocant. Integra est, in qua nondū
dominus pascendi gracia pecus immisit. Glans caduca
est quæ ex arbore cecidit. Pascua sylua, quæ pascuis
pecudū destinata est dic. l. sylua cedua. Portus, à por-
tandis mercibus. l. portus. Præuaricator, à uarican-
do .l. præuaricatores. Detestatum, quòd testatione de-
nunciatum. Pignus, à pugno. l. plebs. Vrbs, ab ur-
uo. Territorium, à terrendo. l. pupillus. Neq;
hic moror Laurentium Vallam, qui plebs
rasq; suo inseruiens ingenio
reprehendit.

 CAPVT SECVN
DVM DE DIVISIONE,

DE DIVISIONE.

DIVISIO EST VEL TOTIVS IN PARTES
 uel generis in species fissio. Est enim du-
 plex: una fit in partes, altera in species.
 Prior adpellatur partitio: posterior di-
 uisio. Hic namq; ut capite primo statim
 à principio admonui usu uenit: ut hæc species proprio
 & peculiari nomine careat. Prior est totius integralis si-
 ue legalis in partes: posterior, totius uniuersalis si-
 ne prædicatiui in species. glo. l. recte de uer. signi. Ar-
 borem partimur in radicem, truncum & ramos: diuidi-
 mus uero in laurum, cedrum, quercū, pyrum, pinū etc.
 Animal partimur in corpus & animam: diuidimus in
 hominem, leonem, bouem, equum &c. Nauem findi-
 mus & partimur in proram, puppim, malum & reli-
 quas partes. l. malum nauis de uerb. signifi. diuidimus
 in schædiam, hoc est inelaboratam & elaboratam. l. i.
 §. nauem de exercito. Præterea in onerariam & *ἐπι-

βάδα*, quam ascensoriam possis interpretari. dic. l. i. §.
 i. Rursum in onerariam & scaphā. l. si. de fun. instruc.
 Insuper in onerariam, piscatoriam & actuariam. l. ij.
 de capti. & postlimi. reuer. Neq; hoc loco referre puta-
 mus, an secundum essentiam, an uero solum accidenta-
 liter diuidamus. Id tamen quod statim acturi sumus.
 Stipulationē partimur in interrogationem & promissio-
 nem: diuidimus in conuentionalem, iudicialem, pre-
 toriam & communē: si modo id quod ex duabus spes

cibus conflat, quod nos mistum adpellamus, con-
 stituit peculiarem speciem. Et cum Iuriscō: inquit de
 uerbo. obliga. stipulationes nō diuidūtur: loquitur non
 de diuisione, sed partitione. atq; earū rerū que partiti-
 oem nō recipiūt: quales sunt res imperfecte. usus, habi-
 tatio, iter, actus, prospectus, stillicidiū: quasi dominiū:
 quas pstringit Barth: in. l. iij. §. ex pluribus in fi. de ad-
 qui. possess. Neq; pugnat quod Iuriscō: in. l. i. de eden-
 do diē solutionis, stipulationis partē dicit. Quādoqui-
 dem nō de ipsa stipulatione loquitur, sed de eo qd in sti-
 pulationē deducitur: nō aliter q̄ dic. l. stipulationes nō
 diuiduntur. Tutelā diuidimus in legitimā, testamētariā
 et datiuā: partimur in satisfactionē, tuitionē, administra-
 tionē & rationis redditionē. Dominiū diuidimus in di-
 rectum & utile. l. i. §. si. si ager uectiga. uel emphy. pe-
 ta. partimur in proprietatē & usumfructū. l. iij. de usu-
 fructu. l. qui usumfructū de uer. obliga. glo. l. recte de
 uer. signi. ubi Accursius ex sententia Placentini in hunc
 modum explicat. Obligationē diuidimus in naturalē
 & ciuilem: & non longē abest quin dicam Obligatio-
 nem partes non habere. Neq; enim partimur ius imp-
 fectū, quodq; ad alterius acquisitionē requiritur dic. l.
 stipulationes nō diuidūtur. Tamen si pleraq; quæ nos
 obligamur partiri ac findi queant. Qua ratione relatū
 est in. l. usus pars de usu & habi. usumfructū posse nos
 partiri, usum uero nō item. Quod usus sit ius imperfe-
 ctum.

DE DIVISIONE.

ctum, neq; recipiant estimationē ut inquit Barth: usus fructus uero quēdā perfectio: nempe rei perfectę, utpote dominij pars altera: q̄ nimirū estimari possit iuxta distinctionem Barth: in dic. §. ex pluribus in fi. & in dic. l. stipulatiōes nō diuidūtur colū. nona. uerfi. tu melius declara. Nolo tamē hic, quēadmodū nuscq; non, esse pertinacior: quōd hęc interpretatio sit à cōmentatoribus miris modis commista & cōfusa. Vide Alciatum cap. xvij. libri primi suorum paradoxorum. Actionē partimur in medium concludendi, narrationem & petitionem: siue in propositionem maiorē, minorē & conclusionem. diuidimus uero in realē & personalē. Ex quibus omnibus cōsequitur Iurisconsultū in .l. si pater de usucap. p suo: primū locutū propriē, deinde im ppriē. bona namq; hæreditaria partimur, nō diuidimus. Boethius addit terciā diuisionis speciem, cū uox multa significans in proprias significationes finditur. Eam Rodolphus Agricola sectionē, Trapezōtius distinctionē uocat: nos in principio capitis .i. explicauimus. Quod hęc tractatio uideatur definitionē cōmodius precedere, q̄ seq. Porro q̄a est admodū tenuē, ptes à speciebus exactē discernere: admonet nos Cicero in top. ne temerē ptes cū speciebus cōfundamus. Id qd accidit primū ex sententia Placētini & Accursij, Iulio Paulo in dic. .l. recte de uerbo. significati. qui usumfructum negat esse partem dominij; cum speciem uoluerit negare. Atq; ē

regione adfirmat usumfructum seruitutis esse partem.
 Est etenim ususfructus ipsissima domini pars, non ali-
 ter quam arboris pars est truncus: atque species ipsius
 seruitutis, non aliter quam animalis species est homo.
 tametsi Norembergensis editio legat seruitus non ser-
 uitutis. Deinde sic animaduertente Alciato, ipsi Iusti-
 niano in. §. plebs insti. de iu. natu. gen. & ci. ubi specie
 id adpellat quod est pars, & genus id quod est totum.
 De qua re uide Iaso, May. in. l. ij. §. creditum in glo.
 uer. genus si cer. peta. ubi ait. remitto tamē ad logicos.
 Præterea Caio Iuriskon: in. l. eorum de dam. infec. qui
 usumfructuarium & superficiarium æquiparat: perin-
 de quasi uterque habeat ius in re specificum. id quod pa-
 lam adfirmat. Cum tamen usumfructuarium habeat par-
 tem domini alteram dic. l. iij. de usufruct. cum simi. Et
 superficiarius speciem eiusdem, nimirum dominium
 utile. adeoque & usumfructum & proprietatem. l. i. §.
 i. & §. quod ait de superfi. Quod fit, ut neuter habeat
 ius in re specificum. nam id ipsum in eo loco solus ha-
 bet creditor. Hæc etenim tria: dominium, quasi domi-
 nium & ius in re specificum, ad finia sunt inter se, & spe-
 cies distinctæ ipsius iuris in re generici. directum uero
 ac utile, species ipsius domini. Rursum, eidem in. l. fi.
 de superfi. ubi proprietatem adpellat id quod est do-
 minium directum. Habet namque superficiarius & usum-
 fructum & proprietatem, subaudi ipsius domini utilis:
 directum

DE DIVISIONE.

directum uero dominium nō habet. Idem accidit Marcello in. l. sæpe uerfi. sed scientibus de senten. & re iudi. qui utitur proprietate, nempe parte dominiꝝ alrera, pro iure in re specifico & ad fini ipsius dominiꝝ. quē ad modum explicat Zasius in intellectibus suis singularibus. Creditor siquidem in pignore proprietatem nō habet, sed ius in re specificum, uti iam perstrinximus. Tum Iaboleno in. l. quæstio de uer. signi. qui speciem id adpellat quod est pars: uult enim dicere, agrum partem esse fundi non speciem. arg. l. fundi. eo. ti. Ad hæc, Ulpiano in. l. i. de agnosce. libe. ubi S. C. Plautiani duas esse species dicit, cum partes debuerit dicere. Insuper Aelio Gallo in. l. paries est de uer. signi. qui primum confert species cum genere, deinde partes cum toto: neq; tamē aliter, q̄ si una collatio sit similis alteri. quod ego colligo ex hac uocula ITEM. Sunt nāq; murus & maceria species parietis: iter uero ac semita siue duę partes, siue una pars tantum ipsius uiæ. Postremò Bartholo in uno & altero loco, primum in. l. Mœuius. §. duorum de lega. i. ubi triētem & quadrantē, hoc est tertiam & quartam fundi partem, adpellat species. Deinde in naturali possessione definienda in. l. i. de acqui. poss. ibi. respectu alicuius iuris à dominio separati. Cū ususfructuarius habeat partem dominiꝝ: feudatarius & superficiarius, speciem eiusdem: dominium uidelicet utile, ut iam antea diximus. Debit namq; meo quidē

iudicio sic dicere. respectu alicuius iuris à dominio dire-
 cto uel proprietate separati. Atq; hoc est quod ex glo
 l. cædere. ff. arbo. fur. cæsa. colligitur. emphyteutã (cui
 ego in præsentiarum & feudatarium & superficiarium
 adsimilo) plus iuris habere, quàm usumfructuarium.
 Habēt siquidem priores tres usumfructum causalem,
 hoc est tam usumfructum, q̄ proprietatē: usus fructua-
 rius uero nihil aliud, quàm usumfructum formalem,
 iuxta glo. insti. de usufru. Quicquid dicat glo. in. l. cum
 manu lata. §. si. de contrahen. empti. & Bal. in rub. C.
 eo. ti. Ex quibus consequitur idem pariter accidisse Bal-
 do in. l. cū res in fi. C. de secun. nup. & in. l. pe. ibi. & no-
 ta quod nomine proprietatis &c. C. si à non compe. iu-
 di. ubi proprietatis adpellatione ait intelligi directum
 dominium, non etiã utile. Nisi fortasse de communi
 loquendi usu loquatur. Neq; debet hoc in tanta rerū
 uarietate cuiquàm mirum uideri: cū & M. Cicero pas-
 sim, proprii præcepti immemor, totum adpellat id qd
 est genus, & partem id quod est species siue forma, ut
 suo utar uerbo. cuius rei capite. i. in tractatione equiuo-
 cationis & improprię locutionis à me facta fuit mētio.
 Quinetiam ueteres & orathores & iurisconsulti suorū
 seculorū doctis hominibus locuti sunt & scripserūt: q̄
 istiusmodi improprias locutiōes sine magno negotio
 perspexerūt. Quòd si nostrę tenuitati inseruirēt hodie,
 magis proprie haud dubie loquerentur. Proinde si qd
 in hoc

DE DIVISIONE.

in hoc peccatum est, nostræ infirmitati potius: quàm illorum negligentiae expensum ferri debet. Nos hæc tractationem peculiari figura deliniauimus, eamq; huic operi subiunximus. Vt uideat studiosæ iuuentuti quoquo modo commodaremus.

Inter partes et species hoc est discrimē. Partiū natura est ut cōstituāt totū. ut satisfactio, tuitio, administratio & rationis redditio, tutelā: radix, truncus & rami, arbor: interrogatio & promissio, stipulatiōem. Species uero multiplicatæ nō constituunt genus. Præterea genus prædicatur de singulis speciebus. l. interdū de uer. signi. l. si quid earum. §. i. de lega. iij. totū uero de partibus non prædicatur. Neq; enim sicuti dicitur testamēntaria est tutela, legitima est tutela, datiuā est tutela: ita dicitur, satisfactio est tutela, tuitio est tutela &c. Et quemadmodum uerè dicitur, directum est dominiū, utile est dominiū: ita uerè non dicitur, ususfructus est dominiū, proprietas est dominiū. Cæterum cum Iulius Paulus in dic. l. rectè ait: eum fundum totum nostrum esse, cuius ususfructus alienus sit: loquitur de proprietate, & confundit totum cum parte, hoc est dominiū cum ipsa proprietate, dictis iuribus. Loquor autem de partibus heterogenijs. quales habēt arbor, animal, domus, nauis, gladius. Homogeniorum, quales sunt uinum, aqua, aurum, lignum, lapis, caro, alia est natura et ratio. Quæ tractatio ad topicen magis pertinet.

Quod sequitur obscurius est, uel saltem periculosius: nam in ea quidem parte erit nobis aliquantisper audendum. Diuisionis esse nō puto nisi tres species. Primam à causa materiali & formali: secundam à causa efficiente, atq; ea in traditione, adprehensione & retentione non nisi proxima & generali, non etiam remota & specifica: tertiã ab effectu siue officio. A materia & forma diuiditur animal in hominem, bouem, equum &c. Arbor, in laurum, pinum, cedrum, pyrum, quercum. Ius, in pulicum & priuatum. Rursum priuatū, in scriptum & non scriptum. Occupatio, in uenationem, aucupiū & piscationē. Traditio, in dationē & raditio. Notio, in cognitionem & iurisdictionem. I. notionem de uer. signifi. Iurisdicctio in merum imperium, mixtū imperium & iurisdictionem. Potestas, in imperium, patriam potestatem & dominium. I. potestatis de uer. signifi. Paries, in murum & maceriam. I. paries est eo. ti. Pactum, in transactionem & pactum. Rursum, in reale & personale. I. iurisgentium. §. pactorum de pactis. Monumentum, in sepulchrum & *κενοτάφιον*. I. monumentū de, religi & sump, fune. Impēse, in necessarias, utiles & uoluptarias. I. impense de uer. significati. I. i. de impen. in rebus dota. factis. Opus, in *ἀποτέλεσμα* & *ἔργον*. I. quinta de uer. significa. Munus, in donū, onus & officium. I. munus eo. ti. Operg, in officiales & fabriles siue artificiales. I. si nō sortem. §. libertus de condic. in de.

DE DIVISIONE.

Inde. Seruitus, in realem & personalem. Reficere, in a-
 perire & purgare. l. i. de via publi. Probatio, in eã quæ
 fit testibus & in eam quæ fit tabulis siue instrumentis.
 Metallum, in aurum, argentum, ferrum, plumbũ &c.
 l. in uenditionibus de cõtrahen. empti. Munera ciuilia
 seu publica, in personalia, patrimoniorum & mista. l.
 munerum de mune. & hono. Conditio, in eam quæ est
 facti, & in eam quæ est iuris. l. multum interest de cõs-
 di. & demon. Pœna capitalis, in summum supplicium,
 pœnæ metalli cõertionem & in insulam deportationẽ
 l. capitalium de pœnis. Donatio, in eam quæ fit mor-
 tus causa & in eam quæ fit simpliciter. l. senatus. §. i. de
 mor. cau. dona. l. alienatum. §. si. de uer. signi. Substan-
 tia diuiditur in corpoream & incorpoream. Quantis-
 tas, in numerum, pondus & mensuram: siue in conti-
 nuam & discretam. Qualitas, in habitum siue *esse*, af-
 fectum & qualitatem quæ sensum mouet. Relatio, in
 agere, pati: æquale, inæquale: simile, dissimile.

A causa diuiditur ius in naturale siue gentium &
 ciuile. Conuentio, in publicam, legitimam & eam quæ
 est iuris gentium. l. conuentionum de pactis. Pignus,
 in hypothecam & pignus. §. item seruiana insti de a-
 ctio. l. si rem alienam. §. proprie de pignora. actio. hy-
 potheca tantum constituitur, pignus etiam traditur.
 Rursum hypotheca, in tacitam & expressam: tacita cõ-
 stituitur à lege, expressa ab homine. Vxor, in matrẽfa-

& uxore .l. ex ea parte. § .mulier de ver. obliga. Dos,
 in profectitiam & aduentitiam .l. profectitia de iure do
 tium. Peculium , in profectitium, aduentitium, castren
 se & quasi. Damnum , in iniuriam & pauperiem .l. i. si
 quadru. pau. fe. di. Dominium, in id quod iure gentiū
 acquiritur, & in id quod iure ciuili. Prius autem sine
 possessione acquiri non potest: posterius potest maxi
 me .l. à Titio in fi. de furtis .l. cū hæredes in prin. de ad
 qui possess. l. facta ad S. C. Trebell. l. i. de bono poss. §
 i. insti. de acqui. per arroga. et ti. proxime sequen. in
 prin. cū fi. Tutela diuiditur in testamentariā, legitimam
 & datiuam. Obligatio, in eam quæ est ex contractu,
 ex delicto & quasi. Præterea, in naturalem & ciuilem.
 Actio, in realem & personalem: realis est ex dominio,
 quasi dominio uel iure in re specifico: personalis, ex
 obligatione. Eodem modo diuiditur lis .l. litis nomen
 de uerbo. signi. In hunc modum distat & differt reuendi
 catio, quæ datur aduersus furem, à condictione fur
 tiua. Ex quo consequitur. Quanquàm neq; actio fur
 ti neq; condictio furtiua detur domino, si fur super fur
 to, atq; adeo super facto iurauerit .l. si duo. § .idem lu
 lianus de iureiu. Attamen superesse adhuc ei reuendi
 cationem .l. si quis uxori .l. si quis iurauerit de furtis. Ni
 mirum quod harum actionum sint diuersæ causæ: atq;
 priores duæ ex furto & obligatione oriuntur: reuendi
 catio uero ex ipso dominio .l. in re actio de reuendi.

Domniū

Dominiū siq̄lē nō p̄inde ut obligatio iureiurādo tolli

Ab effectu diuiditur iustitia in prudentiā, tē (tur.
perantiā, fortitudinē & iustitiā. Creditū, in mutuū &
creditū. Capitū diminutio, in maximā, minorē & mini
mā. Interdictū, in prohibitoriū, restitutoriū & exhibitori
um. Preterea in adipiscēde, retinēde ac recuperāde pose
sionis. Ignorātia, in eā quæ est iuris, & in eā q̄ est facti.
Pignus, in ^{actio} & pignus. l. si pecuniā de pigno
ra. actio. l. si is q̄ bona de pigno. et hypo. Stipulatio, in
iudicialē et p̄toriā. l. stipulationū de uer. obliga. q̄ est
Alciati interpretatio: ut cūq̄ refragāibus interpretibus,
q̄ hęc diuisionē à causa efficiente hāctenus interpretati
sunt. Obligatio, in naturalē & ciuilē. Actio, in realē &
p̄sonalem. Neq̄ pugnat cū hac tractatiōe, q̄d pleraq̄
iā enumerata, eiā causa distēt: nā res eadē & causa & of
ficio diuidi potest. Cū natura cōparatū sit, ut eę res que
diuerfas causas habēt, plerūq̄ diuersis pariter officijs
fungātur. Id tñ q̄d est regulare & nō p̄petuū. Naturae
lis obligatio satis est ad excipiēdū, fideiubēdū, nouādū,
cōstituēdū, cōp̄sandū & ut accipiat eo noīe pignus: ci
uilis, ad agēdū & nouādū. Sic p̄sonali actiōe p̄seq̄r p̄so
nā, reali rē ipsā: atq̄ hoc secū ferūt uoces. Dominiū q̄q̄
denuo diuidit: q̄a utilis dñs utitur & frui: directus, nō
etiā. Barth: in. l. i. de acqui. poss. diuidit possessionē in
naturalē & ciuilem: & ut ipse ait iuxta species substā
tiales ipsorū effectū. Ad hūc modū distat possessor

bonæsi. à possessore malæsi. l. iij. §. genera de acqui.
 poss. prior usucapit: posterior, non item.

Próinde cum quasi dominium quod est ex titulo
 pro emptore, ab eo quod est ex titulo pro donato &
 reliquis, neq; essentia, hoc est iuxta materiam & for-
 mam, neq; causa proxima, neq; officio siue effectû di-
 stet: cum nemo sanus dixerit hic esse diuersas materias
 & formas. perinde etenim donator tradit donatario,
 ac uëditor emptori. Et proximam causam singula per
 æquë traditionem habeant. Atq; eüdem effectum. pri-
 mum quia perequë præstant per usucapionem & præ-
 scriptionem dominium. deinde, quia iuxta tuëtur pos-
 sidentem à petitione hæreditatis & à publiciana actio-
 ne. postremò, quia iuxta præstant ei, qui casu à posses-
 sione cecidit, publicianam actionem. Consequitur ut
 specie non distent, sed accidentaliter tantum. quæ est
 Bartholi in dic. l. i. sententia. Quam ego puto à docto
 & celebri nostræ ætatis Iurisco nsulto, non satis firmi-
 ter improbari: dum ab absurdo de titulo siue quasi do-
 minio ad probationem colligit. Quæ tamen collectio,
 ut cum uenia ac reuerentia dicam, tam firma non est,
 ut mihi in præsentiarum satisfaciât. Cum probationis
 duæ species, ut indicauimus, etiam iuxta materiam et
 formam differant: hi uero tituli, pro emptore, pro do-
 nato, pro hærede, pro legato & reliqui, non nisi acci-
 dentaliter atq; iuxta causas remotas: quod uidelicet
 eandē

DE DIVISIONE.

eandem in specie essentiali (ut sic interim liceat loqui)
habeant traditionem . quæ est causa proxima , quam
nos legislator spectare iubet .l. si quis nec causam si
cer. peta. glo. l. iij. § . ex pluribus in uer. nec enim de ad
qui. poss. Quod discrimen capite sequente explicabis
mus . Cuius uiri candor & integritas facit, ut hoc lo
co à nomine temperem: atq; fieri possit, ut ego fallar.
Hominum sententia fallax, inquit poëta . Et Heracli
tus dicere solitus est, ueritatem in profundum demere
sam esse. Neq; etiam uolo hæc omnia quæ hic scribo
pro Apollinis oraculis haberi.

Has tres diuisionis species, siue hæc tria genera, au
sim ego docendi gracia, in præsentiarum, peculiari &
specifica uoce, essentielles adpellare: ut eò manifestius
pateat discrimen, quod est inter hanc speciẽ atq; eam
quæ sequitur.

Restat itaq; diuisionis species siue genus, quod
est ex accidentibus. Titulus pro emptore differt à titu
lo pro donato & reliquis accidentaliter ut diximus.
Ager uectigalis à non uectigali .l. i. si ager uectiga. uel
emphy. petatur. Aqua quotidiana ab æstiuua. l. i. de a
qua quoti. & æstiuua. Nimirum usu non iure, ut inquit
Iuriscon: hoc est siue quantitate, siue tempore, siue eue
tu: nõ etiã essẽtia. Seruus ueteranus differt à nouitio ac
cidentaliter. l. si. § . quoties ubi glo. de publica. & ue
ctigal. Ordinarius, à uicario, siue uicarius est, inquit

Horatus, qui seruo paret. In seruorum etenim condi-
 one nulla est differentia, subaudi essentialis. Sic diuidi-
 tur furtum in manifestum & non manifestum: nihil e-
 nim aliud est quod discrimen constituat, quàm circum-
 stantia ipsius euentus. Nauis diuiditur accidentaliter in
 onerariam & scapham. l. fi. de fun. instruc. lega. Neq̃
 enim minus est scapha nauis, q̃ oneraria: tametsi mi-
 nor, necq̃ oneraria magis, tametsi maior. Sic locuples
 non est magis ingenuus, q̃ paup. l. humilē. C. de incef.
 & inutili. nup. Noti sunt uersiculi, Licet superbus am-
 bules pecunia: Fortuna nō mutat genus. In hūc modū
 distat flumen à riuo, nempe sola magnitudine aut a sti-
 matione. l. i. de fluminibus. Flumen perenne à torrēte.
 Flumine perpetuo torrens solet altius ire. Sed tamen
 hæc breuis est, illa perennis aqua. inquit Ouidius Na-
 so, tametsi figuratē. Atq̃ hoc est quod interpretes iuris
 ciuilis ex dic. l. fi. colligunt: plus & minus non mutare
 speciem. Accidentia siquidem in concreto, hoc est cir-
 cumstantiæ non faciunt distinctas species: quæ est sen-
 tentia Bartholi in dic. §. genera. Ad hunc modum di-
 uiditur tutela legitima in eam quæ est agnatorum, eã
 quæ patronorum, quæ parentum & in fiduciariam. est
 namq̃ hic nihil aliud quod discrimen faciat, quàm acci-
 dens: nempe personæ ipsius circumstācia. Porro quod
 Rodolphus Agricola libro primo sue dialectices, plu-
 res modos diuisionum enumerat: non est quod nobis
 scum

DE DIVISIONE.

scum pugnet. quando hi uel ad essentielles, uel ad accidentales pertinent. Quorsum uero adtineat, tam anxium inter diuisionem essentialem & diuisionem accidentalem, facere discrimen: palam fieri potest, saltem ex dic. l. si. de fun. instruc. lega.

Hic libuit iuris ciuilibus studiosum admonere: quasdam differētes species in legibus, uocibus sic distare: ut nemo uel grammaticorum uel rhetorum discrimē faciat. Quia enim magna est uocū penuria, ut iam antea per .l. iij. de prescrip. uer. indicauimus: uoluerunt Legislatores unam speciem latina uoce, alteram græca adpellari. Castratus latina uox est, spado græca: atque nihil aliud in grammaticorum & rhetorum scholis, una significat quam altera. Sic tamen est non solum receptum, sed & legibus relatum: ut castrati adpellatione intelligamus eum qui est frigidus & parum uir: spadonis uero, cum cui sint exacta genitalia. l. si serua de iure doti. l. alūnos de manumiss. uindic. l. sed est questum de libe. & posth. Inter pignus et hypothecā tantū nominis sonus differt. l. res hypothecę de pigno. & hypo. Pignus tamē passim est quod traditur, hypotheca quę tantū nuda conuentione constituitur. l. si rem alienam. §. proprię de pigno. acti. §. item serui. na institu. de actio. Tamen si Laurentius Valla hanc differentiam reprehendat. Qui tamen nō improbat rhetorē probē adpellari p̄fessorē artis: oratorē, qui causas agit. Cum tamen hic quoque

præter ideomata nihil intersit: quòd prior uox sit græca, posterior latina. Ut uideas Vallam Iuriconsultis ex professo fuisse iniquiorem, suis uero plus æquo p̄pitium. Propter hanc uocum inopiam & latinæ linguæ paupertatem, ut ait Cicero, factum est à Legislatore discrimen inter dare & tradere. Dare est rem accipientis facere. sic propriè dat donatarius, mutuo præstans & uenditor si est mercis ipsius dominus: tradere uero non etiam, sed tantum porrigere. sic tradit depouens, commodans & uenditor qui non est mercis ipsius dominus. sic tradimus ministris nostris pecuniã ut nobis aliquid emant. §. sic itaq; discretis insti. de actio. Luere nihil est aliud quàm soluere, à Græco uerbo λυω Vergilius lib. i. Aenei.

Post mihi non simili pœna commissa luetis.
Luere tam en Legislatore hoc tantum significat, cum hæres ius pignoris soluit, eius rei quæ alicui legata est §. sed & si rem suam insti. de lega. Cum soluere latissimè pateat: atq; omnem debiti redditionem & obligationis dissolutionem complectatur.

Hac quoq; ratione factum est, ut aliud significet emancipare, aliud manumittere: hodie namq; filius facit, dicitur emancipari, seruus uero manumitti. Quando quidem quædam uoces aliud hodie significant, quàm significauerunt olim. Præscribere olim nihil aliud erat, quàm excipere, .i. qui agnitis de except. & præscrip.
hodie

DE DIVISIONE.

hodie ferè idem est quod usucapere. Hostes olim erant peregrini, auctore Cicerone libro tertio officiorum. Horatius libro primo epistolarum. Non qui ciuem dignosceret hoste: hodie sunt perduelles .i. quos nos hostes de uer. signi. Familiæ adpellatione ab initio serui tantum & ancillæ significabantur, nempe à famulãdo: hodie & herum & heram & liberos eorum hæc uox complectitur. Hac ratione fecit Decemuir in xij. tabulis discrimen inter agnatos & cognatos. Conditio olim erat certa quædam agendi solennitas: hodie nihil est aliud quàm actio in personam. Interdictum pariter erat certa solennitas, qua Prætor utebatur, cum de possessione contenderetur: hodie nihil est aliud, quàm actio in factum personalis in rem scripta. Hæres olim dicebatur dominus. §. item extraneus insti. de hære. quali. & diffe. hodie plerumquæ certarum rerum uel est quasi dominus, uel habet ius in re tantum. nequæ enim in his rebus plus habuit defunctus .i. & non tantum §. ueniunt de peti. hære. Quod nisi dixerimus, nulla erit prorsus inter reuendi. & hære. petitionem differentia. Syndicus olim nihil erat aliud, quàm is qui simul iudicaret, ἀσύν & δικάζων: hodie est actor, hoc est collega alicuius procurator. .i. quod cuiusquæ uniuer. nomi. atque defensor .i. munerum. §. defensores de mune. & hono. Municipes olim dicebantur muneris participes: recepti in ciuitatem, ut cum alijs munera facerent.

L

CAPVT II.

sed nunc abusiue municipes dicimus suos cuiusq; ciuitatis ciues, ut puta Campanos, Puteolanos. l. i. ad municipalem. In hunc etenim modum uerborum uetus interpretetas, inquit Flaccus. Neq; tamen errabit qui hanc postremam tractationem sub uocis definitione complexus fuerit. Quam ego in hunc usq; locum uel eo nomine differre malui, ut primum caput in immensum non ex cresceret, atq; habeat ipsa nonnullam diuisionis imaginem & formam.

☞ CAPVT TERTI

VM DE CAUSA:

Proxi

PROXIMVS LOCVS EST CAUSAE, SVB
audi efficientis: nempe eius ex quo res
ipsa fluit, atque adeo eius quod rem ip-
sam producit & efficit. Vt sol est author
diei: architectus, ædium: carpentarius,
carpentii. Ius ciuile, tutelæ: testator, testamentariæ:
lex, legitimæ: & magistratus, datiuæ. Ius gentium,
emptionis, locationis, mutui, commodati, deposti-
ti &c. Ius ciuile, stipulationis, contractus emphy-
teutici &c.

Dominium primeuam causam habet ius gentiū. I.
ex hoc iure de iusti. & iu. uerum hodie acquiritur tum
iure gentium tum iure quoq; ciuili. Iure gentium, occu-
patione, inuentione, alluione, traditione &c. Iure
ciuili, usucapione, præscriptione, legato, aditione hæ-
reditatis, arrogatiōe & nōnullis alijs modis. Quod ta-
men ad traditionē adinet, requiritur ipsius traditionis
iusta causa: nempe contractus, delictum uel quasi, ut
emptio, donatio, dotis constitutio, permutatio, trans-
actio: negociorū gestio, iusiurādū, sentētia: cōsumelia,
damnū: imperitia iudicis, deiectio cenacularij. Plerūq;
etiā modus adqui. dominium iure ciuili introductus.
ut legatum: præsertim cum res fungibilis aut species le-
gata fuerit, non etiā cum indiuiduum. Neq; enim
promiscuē quæuis traditio transfert dominium. I. nun-
quā nuda de adqui. re. domi. Propterea q; tradamus

quotidie ministris nostris, tradamus ijs quibus cum uiuimus, commodemus, deponamus, tradamus creditoribus pignora: non tamen ut transferamus à nobis in accipientem dominium.

Porro traditioni adsimilantur primum APPREHENSIO .l. pe. de usucap. pro lega. l. qua ratione. § hoc autem amplius de adqui. re. domi. l. ij. de adqui. poss. glo. l. si quis sub hoc pacto de contrahen. empt. § . amplius insti de re. diui. & adqui. re. domi. & ff. pro derelic. to. ti. Deinde RETENTIO. l. quædam mulier .ij. respon. l. eius rei de reuendi .l. sed & si res. l. siue autem. § . i. de publi. in rem acti. l. pròinde si cer. pe. autem. sed & si quis. ij. respon. C. de secūdis nup. § . interdum insti. de re. diui. & adqui. re. domi. l. cum uir prædium de usucap. Lapsus igitur fuit Accursius post Iohannem Bosianum in .l. si fundum de fundo dotali: ubi dixit sine possessione adquiri dominium. Voluit enim dicere sine traditione: apprehensio uero & retentio passim tantundem possunt. Requiritur autem utrobicq; prioris domini patientia: nō aliter quàm in traditione requiritur tradentis animus & uoluntas. l. iij. § . subtilius de condic. ob cau. Porro quod ad transactionem, iuramentum & sententiam adtinet: tantum non potest retentio, quantum ipsa traditio. propterea quòd renunciatur liti tantum, non etiam causæ: & subsit quædam uoluntatis coactio. Pròinde adquirat retinens

nens neq; dominium neq; actionem: sed solam excep-
tionem, tantisper dum possidet. iuxta dogma Cōmē-
tatorum in. l. sed & si possessori in prin. de iureiu. per. l.
si pro fundo. C. de transactio.

Quasi dominiij causa est duplex: uera & putatiua.
Vera, cum est uerè solutum, transactum &c. Putatiua,
cum non uerè: habeam tamen iustam erroris causam.
ut si erraui in facto proprio, putās me soluisse uel trās-
egisse, persuasus fortassè persuasionibus uerisimilibus.
In emptione tamen requiritur error iustissimus. ut si p-
curator dicat meo nomine emisse (qui est error facti ali-
eni) propter eius contractus frequentiam: cum aliij con-
tractus non tam sint frequentes.

Obligatio causas habet delicta & contractus, qua-
si delicta & q̄si cōtractus: iuxta posteriora duo iuris,
hoc est iurisprudentiæ præcepta: alterum non læde-
re, suum cuiq; tribuere. Naturalis, mediante æquita-
te: ciuili, mediante legislatoris autoritate, uel legum
ministri, hoc est iudicis. Ut si contraham cum pu-
pillo proximo pubertati non authore tutore, obli-
gabo cum mihi naturaliter. Si scribam me accepisse
à Sempronio XX. & spe futuræ numerationis tra-
dam syngrapham, obligabor ciuilitè. Si emam à
Sempronio equum & non persoluam præcium, obli-
gabor utroq; modo.

Hic ego soleo studiosum iuris ciuili admonere:

nemodos adqui. dominium cum contractibus temere
 confundat. Vt enim aliud est dominium, aliud obliga-
 tio : cum prius sit. quædam perfectio, posterius uero
 res imperfecta. Barth: in. l. iij. §. ex pluribus de adqui.
 poss. Ita aliud est causa domini, nempe modus adqui.
 dominium : aliud causa obligationis, uidelicet contra-
 ctus, delictum & quasi. Et quemadmodum inter mo-
 dos adqui. domi. et obligationem nulla est prorsus cõ-
 munio : ita quoque nulla est communio inter contra-
 ctus uel delicta & dominium ipsum. non aliter quàm
 non conuenit calceario cum carpento, neq; carpenta-
 rio cum calceo. Nisi quia plerumq; accidit ut contra-
 ctus, delicta & quasi, sint causæ ipsius traditionis : q̄
 traditio sit modus adqui. domi. infirmior dic. l. nuncq̄
 nuda: id tamen quod est ipsorum contractuum, deli-
 ctorum & quasi, alterum officium. nos capite sequen-
 te latius explicabimus. Quod si uenisset in mentē Bar-
 tholo in .l. si ager de reiuendi. non fecisset differentiam
 inter titulum uniuersalem & titulum singularem : sed
 inter contractū potius & modum adqui. domi. Nam
 & legatum est titulus singularis, & tamen sine traditio-
 ne efficitur legatarius rei legatæ dominus .l. à Titio de
 furtis : dummodo indiuiduū legetur, non genus siue
 species neque res fungibilis. Et contra, Emptio hære-
 ditatis est titulus uniuersalis : neque tamen in hæredi-
 tatis emptorem transfertur sine traditione, apprehen-
 C. de ijs

DE CAUSA.

sione uel retentione dominium. l. qui tibi hereditatem.
 C. de ijs qui à non domino manumissi sunt. Nimirum
 quòd legatum sit modus adqui. dominium: emptio
 uero nihil aliud quàm contractus. Imposuit autē Barthe-
 lo, quia uidit quatuor illos modos adqui. dominium
 iure ciuili introductos: quibus sine traditione per uni-
 uersitatem acquiritur dominium. aditionem hæredi-
 tatis, agnitionem bonorum possessionis, arrogatio-
 nem, & assignationem bonorum libertatum confer-
 uandarum causa. Id tamen quod non uniuersitati, sed
 modo adqui. domi. iure ciuili introducto, uel expen-
 sum ferri, uel acceptum referri debet. Est enim omnis
 modus adqui. domi. iure ciuili introductus, eius natu-
 ræ, ut traditionem non requirat: siue is per uniuersi-
 tatem fiat, siue singulatim dic. l. à Titio de furtis: exce-
 ceptis uno tantum & altero, usucapione scilicet & præ-
 scriptione. Neque repugnat huic dogmati: quod Iuriscō: in
 l. ij. pro socio: dominium affirmat societate omnium
 bonorū adquiri sine traditione. Quādoquidē id ipsum
 per quandā fictionē fit: cū textus dicat, creditur. Fictio
 uero iure ciuili inuenta est. Nam utcumque textus in. l.
 postliminiū loquatur de ratione naturali, nō tamē sta-
 tim sequitur, eā iure naturali siue gentium inuentā esse.
 Cum & ius ciuile rationem naturalem præ se ferat. l. cū
 mulier solu. matri. Prōinde hoc loco societas est iuris
 ciuilis & si non inuentione: attamen ad probatione. qd.

quid dicat Barth: in .l. si is qui pro emptore de usucap. Ex quo necessario consequitur: tamen si sententia condemnatoria introducat obligationem. l. iij. §. idem scribit de peculio: non tamen dominium sine traditione glo. l. inter officium de reuendi. glo. l. exceptio de excep. rei iudi. Nimirum quod sententia sit causa traditionis, non aliter quam contractus, delictum uel quasi. l. iij. in fi. de publici. in rem actio. & uicinior conuentioni, quam modo adqui. domi. Imo nihil aliud quam quasi contractus dic. §. idem scribit, utcumque refragante Bartholo. Inde est etiam quod is cui ex S. C. Trebelliano hæreditas est restituta, tamen si possessionem nactus non fuerit, uti possit publiciana. l. cum sponsus §. i. de publi. in rem actio. Vide distinctionem Doctorum in. §. si. insti. de offi. iudi.

In explicatione causæ unum & alterum spectandum est. Primum an de primæua origine loquamur. Dominium primæuam causam habet & unicam ius gentium: eo etenim iure introductum est. l. ex hoc iure de iusti. & iure. An uero de secundaria. sic dominium causas habet & ius gentium & ciuile: siquidem modos adqui. domi. qui partim à iure gentium, partim à iure ciuili introducti sunt. Noxalis actio plerisque casibus est ciuilis, primæua sua origine. §. sunt autem insti. de noxa. actio. hæc tamen eadem prætoria facta est extensione glo. l. electio in uer. an prætoria: ff. eo. ti. fa. l. i. §. ad

§. ad eos ad. l. falci. glo. l. quia actionum de præscrip. uer. glo. l. si. de possess. hære. peti. glo. i. l. i. si pars hære. pera. Acceptilatio iure ciuili introducta est: eam tamen Ulpianus iuris gentium adfirmat in. l. an inutilis de acceptila. non quia iure gentium fuerit adprobata, sed propter pactum quod in se habet: id quod est iure gentium introductum.

Deinde quæ causa sit proxima & generalis: quæ item remota & specifica. Causam proximam & generalem dominium habet occupationem, inuentionem, alluionem, traditionem, apprehensionem, retentionem &c. usucapionem, legatum, aditionem hereditatis &c. cum uidelicet indiuiduum aliquod legatum uel relictum est. Remotam, contractus, delicta & quasi: plerumque etiam modos adqui. domi. iure ciuili inuentos, nimirum cum species siue genus uel res fungibilis legata aut relicta est. Atque id tum cum modus adqui. domi. est traditio, apprehensio uel retentio. Sic fit dominus is cui traditur, non quia simpliciter ei traditur: sed quia ex causa emptionis, donationis, dotis, mutui, legati, hereditatis, solutionis, transactionis, sententiæ uel simili. l. traditionibus. C. de pactis. l. nunquam nuda de adqui. re. domi. In alijs uero modis præter traditionem, apprehensionem & retentionem, nihil est quod tale discrimen faciamus: quando sunt dominijs causæ utcumque propinquæ, specificæ tamen non generales. Obligatio

causam proximam habet tantum, nempe contractum, delictum uel quasi. Atq; hæc causa proxima est specifica non generalis: non aliter quàm sunt reliqui modi adqui. domi. præter traditionem, apprehensionem & retentionem, causæ proximæ & specificæ ipsius domi. nîj. sola etenim traditio cum duobus suis adfinijs est in firmior. Reuendicatio habet causam proximã & generalem dominiũ: remotã & specificã, modũ adq. domi. Actio psonalis proximã & generalẽ causam habet obligationẽ: remotam & specificam, contractũ, delictũ & quasi. præterea modũ adq. domi. iure civili introductũ.

Ceterum hic aduertat animũ adolescẽs: contractũ passim non parũ obscure reuendicationis causam remotã adpellari, id quod facit pariter Romanus Pontifex in. c. Abbate sanè de re iudi. libro vi. cũ tamẽ sit potius traditiõis causa. hoc est causę remotę causa, ppter l. nunq; nuda. Exempli gracia. Emptor gdiũ factus est traditione dominus, adiuuante nimirum emptione atq; uestiente hæc traditionẽ, alioqui futurã nudã. Qui si casu aliquo amittat possessionẽ ædiũ & uendicer: dicimus eius uendicationis causam proximã esse dominiũ: remotã, traditionẽ. emptionẽ uero minimẽ. Nam emptio in quarto sita est loco, non tertio, ut hunc faciamus graduum ordinem.

4 Emptio, Donatio, Permutatio, Transactio &c. Legatum generis &c. Traditio

3 Traditio, Apprehensio, Retentio.

2 Dominium.

1 Reiuendicatio.

Vides emptionē reiuendicatiōis nō causam remotam esse: sed potius causę remotę causam. Ex qbus omnibus sine magno negotio colligi potest ratio, ppter quā ex inutili cōtractu sepe numero transferatur dominiū glo. l. multū. C. si qs alteri uel sibi. Nimirum quod tale dominiū causam proximiorē habet traditionem: q̄ causa proximior spectari debet. l. si qs nec causam si cer. pe. glo. l. iij. §. ex pluribus in uer. nec enim de adqui. possess. remotā uero contractū. atq; ipsi contrahentes hoc maxime uelint. arg. l. iij. §. subtilius de condic. ob cau. Vt nō impediatur regula. l. nunq̄ nuda: que tū locū habet, cū ij qui tradunt nolunt ut dominiū transferat. ut si deponatur, cōmodetur, pignori tradatur &c. dic. §. subtilius. l. quecūq; §. de publici. in rem acti. Qui uero inutiliter contrahunt, uolunt id quod agitur ualere, utcumq; ex omni parte non ualeat. Transfertur itaq; si modo libet proprie loqui, dominiū: non ex cōtractu, p̄sertim cum sit inutilis: sed ex ipsa traditione, quę consensum habet ut transferatur. qui consensus in deposito, cōmodato & pignore nō est. Prōinde cessante ratione decidēdi. l. nunquam nuda, cessat quoq; eius effectus, nempe ut regrat̄ specifica & peculiaris causa: sed ea etiā inutili trāsferatur in accipiētem dominium.

Id quod traditioni acceptum referendum est adeoq̄ tradentis uoluntati, non etiam inutili cōtractui. Atq̄ inde colligitur ratio, propter quam in .l. si duobus de diuer. & tempo. præscrip. in .l. siue autē. §. si duobus de publici. in rem actione & in .l. quoties. C. de reuendi. melior est conditio eius emptoris, cui priori tradita est merx: ut cumq̄ prior alius quispiam eandem emerit. Præterea colligitur: quamobrem dominium transferatur ex traditione facta, prius quàm instrumentorū tabulę perficiantur. Barth. in .l. contractus. C. de fi. instru. Porro alij modi adqui. domi. præter traditionē, apprehensionem & retentionem: siue hi sint iuris gentium, siue iuris ciuilis: non requirūt alias causas, ut paulo ante perstrinximus, in quibus non inuenies nisi tres gradus.

3. Occupatio, Inuētio, Alluuio &c. Legatū indiuidui,
2. Dominium. (Arrogatio &c.
1. Reuendicatio.

Quasi dominiꝝ hac in parte eadē est ratio, quę dominiꝝ: & publicianę eadem quę reuendicationis.

Huic loco non malē quadrare puto, si addidero. Plerasq̄ res eiusmodi esse naturę, ut plures causas sibi inuicem subsequentes probē non admittant, uel saltem non requirant: plerasq̄ uero ut admittant maxime. Dominium plures causas nō solum non requirit, sed necq̄ admittit etiam, hoc est, non est ex pluribus causis

causis .l. iij. §. ex pluribus de acqui. poss. l. non ut ex pluribus de regu. iuris. §. sic itaq; discretis insti. de acti. oni. propterea quod sit quædam perfectio. Vt si ædes quas à te eni, traditione acceperim: tuq; mihi easdem postea dones: nihil hac donatione agitur. Idem dic de proprietate & usufructu: quæ duo sunt partes domini, & non minus perfectiones, quàm dominiū ipsum. Barth. in dic. §. ex pluribus in fi. Quasi uero dominiū: & ius in re, quale habet creditor siue pignoris siue hypothecæ, quale habet is cuius personæ uel cuius prædio debetur seruitus, quale habet is cui sola retentio competit: atq; obligatio, possunt ex pluribus causis esse. l. & an eadem. §. pe. de excep. rei iudi. dic. l. non ut ex pluribus: cum sint quædã imperfectiones. Atq; præstet habere me quasi dominium, non solum ex causa donationis: sed ex emptione, permutatiõe, transactiõne & legato pariter. Hoc etenim modo. primum in usucapiendo. deinde in publiciana, pignoratitia directâ, hypothecaria & confessoria actionibus. præterea in tuitione à petitione hæreditatis & à publiciana. postremò in excipiendo, sum fortior. Non aliter quàm præstat, te mihi esse obligatum ex pluribus causis: iuxta uulgatum Ouidij uersiculum. Et quæ nõ profunt singula, multa iuuant. fa. l. non est nouum de actio. emp. Verum dominum esse me rei alicuius, ex una tantum causa satis est: necq; fieri potest ut noua aliqua

accedat dictis iuribus. tantum abest ut desideretur. Ni
 si eadem opera id ipsum fiat, uel hæc plures remotæ cau
 sæ ipsam causam proximiorẽ, utpote traditionem
 præcedant. Quidquid tandem in. §. sic itaq; discretis
 insti. de actio. dicat Iason Maynus. Vide Felinũ in. c. in
 ter dilectos colum pe. de fide instru. in antiquis. Proin
 de dominiũ, proprietas & ususfructus nõ sunt ex plu
 ribus causis dic. §. ex pluribus. Quasi dominium, ius
 in re & obligatio sæpenumero sunt. dic. l. & an eadem
 §. pen. l. non est nouum. §. sic itaq; discretis & dic. §
 ex pluribus. Qui. §. loquitur de quasi dominio, id quod
 exempla secum ferunt: non autem de possessione, quẽ
 admodum hæctenus creditum est,

¶ CAPVT QVAR

TVM DE EFFECTV SIVE

Officio.

Quar

VARTVM CAPVT HABET TRACTA
 tionem ipsius effectus siue officij: id ui
 delicet quod fit, cuius causa aliud est.
 Neq; est ulla res quæ frustra sit cōdita
 & officium non contineat. Non potest
 cogitari inquit Cicero, quid sit id quod nihil agit. Ari
 stoteles adpellat eam quæstionem, quia est. Et putat
 Melanchthon effectū & officium in animi habitibus es
 se ueram & propriissimam differentiam. Ut quemad
 modū differētia hominis est rationale: ita sit differētia
 ipsius iustitiæ, suū cuiq; tribuere: ipsius temperantiæ,
 frugaliter uiuere. Legis uirtus siue officium est impera
 re, uetare, punire, permittere. l. legis uirtus de legibus.
 Consulis, consilium præbere manumittere uolentibus
 l. i. de offi. consu. Tutoris, tueri pupillum & bona ad
 ministrare. Curatoris, curare res adulti, decoctoris &
 furiosi. Iuris, agere secundum legum præscriptum,
 possessionis ciuilis, usucapere, præscribere. Possessiōis
 naturalis, adquirere fructus. Barth. in. l. i. & l. iij. §. ex
 contrario de adqui. possess.

Officia dominij licebit ex definitione colligere, pri
 mum ut perfectè disponā de ea re cuius sum dominus,
 modo adsit rei copia. Deinde si rei copiam non habe
 am, ut possim eam uendicare, atq; actione reali experi
 ri; nisi uel lege uel conuentione prohibear.

Quasi dominij officia sunt: primū usucapere, præ

scribere. Deinde, tueri se à petitione hæreditatis atq; à Publiciana actione. Postremo Publiciana experiri. Priora tum locum habent, cum quasi dominus possidet: postremum, cum non possidet.

Contractuum, delictorum & quasi, sunt duo officia. Vnum ut pariant obligationem: alterum ut uelint ant traditionem, apprehensionem & retentionem. I. nunquam nuda. Et quod ad posterius adtinet, idem dic de modis adquiren. domi. iure ciuili introductis: tum uidelicet cum naturam potius habent quasi contractuum quàm modorum. ut cū ex legato, hæreditate, arrogatione uel reliquo modo petitur genus siue species uel res fungibilis, non etiam indiuiduū. id quod capite præcedente perstrinximus:

Obligationis que ex utraq; conflata est, licebit pariter officia ex definitione colligere. Oritur namq; ex ea actio & exactio: actio ex ciuili, propter Legislatoris authoritatem: exactio, ex naturali, propter ipsam æquitatem. Neq; enim loquitur definitio de eo debito re qui ultroneus atq; extra iudicium soluit: sed de eo q; necessitate adactus, in iudicio adeoq; per iudicis sententiam, ad soluendum adstringitur. Non errabit etiam si quis de ultro soluente loquatur: quando satis est lege iubente soluere, utcumq; non etiam iudice. Quem admodum non solum is qui in uinculis detinetur, in uinculis esse dicitur: sed is pariter qui sine dedecore in publico

DE EFFECTV.

publico adparere nō potest. l. in eadem ex quibus cau.
 maio. Naturalis obligationis officia sunt. primum pa-
 rere exceptionem. l. iurisgentium. §. sed cum nulla de
 pactis. Deinde ut sit satis ad nouandum. l. i. in fi. de no-
 ua. Tum, ad constituendum. l. i. §. debitum de consti-
 pecuni. Preterea ut accedat fideiussor. l. stipulatus sum
 cum. l. sequen. de fideiusso. l. naturaliter de cōdic. inde.
 Rursum ut accipiatur pignus dic. l. naturaliter. Postre-
 mō, ad compensandum. l. etiam de compensa. Quōd
 autem dixi, naturalem obligationem, nimirum quę ex
 nuda pactioe fluit, parere exceptionem: intelligendū
 erit *παράτακτικῆς*. Nam cum hæc obligatio iuris gentiū
 sit, non potest id quod est iuris ciuilis parere. Non ali-
 ter quàm mali mores bonas leges non procreant, sed
 occasionem præstant ut ferantur. Sic quia nuper ad-
 fuit naturalis obligatio, consequitur ut exceptio ho-
 die præstetur, ei qui naturaliter tantum debitum acce-
 pit: atq; adeo ut soluta pecunia repeti non queat. l. fide
 iussor. §. fideiussor de fideiuss. l. iurisgentium. §. sed
 cum nulla de pactis. Ciuilis obligationis effectus &
 officia sunt. primum ut pariat actionem, neq; tamen
 exactioem: dummodo reus conuentus tueatur se sua
 exceptione, atq; alteram obligationem post acceptū
 iudicium elidat, & eiusmodi actionem subuertat. Iudex
 siquidem ea quę sunt facti non supplet. l. unica. C. ut
 quę de. aduo. par. iud. supp. Deinde ut sit satis ad no-

wandum. dicta l. i. in fine de nouationibus.

Rei uendicatiōis officium est rem suā uel repetere, uel petere. Publicianæ, repetere eam rem cuius aliquis habet quasi dominium, atq; possessionem recuperare. Actionis personalis, id consequi quod nobis est debitum, siue res sit, siue factum.

Porro hic quoq; admonendum esse puto iuris ciuili studiosum: esse in effectibus & officijs gradus, nō aliter quā in causa. Eadē enim est uia, ut inquit Aristoteles, à Thebis ad Athenas, quæ est ab Athenis ad Thebas. Modi adqui. domi. effectus est dominium. ipsius domini, rei uendicatio. Emptionis & contumeliæ effectus est obligatio: ipsius obligationis, actio personalis. Prospiciendum autem est diligenter, uter effectus sit prior, uter posterior. Quod cum in mentem Accursio nō ueniret in. l. si rem alienam de pigno. actio. actionem pignoratitiam dixit nasci ex cōtractu antea cōtracto, atq; eo tempore quo fortassè pecunia dabatur mutuo & pignus tradebatur. Cum tamen ex tali cōtractu (de pignoratitio loquor) ne obligatio quidem oriatur, nisi si conditionalis: tantū abest ut ex eo oriatur actio: que est ipsius obligationis filia. l. i. §. i. de procu. Verum simul atq; debitum soluitur creditori, extat conditio & fit obligatio pura. Ex qua obligatione tum primum incipit actio competere, id quod post unū atq; alterum annum fieri potest, & nō ex cōtractu statim ut pignus traditur.

traditur. Neq; pugnat cum hoc dogmate. l. si filius fa. de regu. iu. quando quidem et in ea non nascitur actio, nisi postea, quam ipsa traditio extitit: atq; habeat hoc responsum circumstantiam personæ, non etiam temporis.

✠ CAPVT QVIN TVM DE ADFINI.

VINTVM ESSE DIXI ADFINE: QVOD cum re ipsa aliquam habet similitudinē, aliquam adfinitatē. Iustitiæ adfinia sunt prudentia, fortitudo & temperantia. Iurisprudentiæ, dialectica, rehetorica, medicina & reliquæ artes. Consuetudo, iuris & legis. l. diuturna de legibus. Pollicitatio, pacti. l. iij. de pollici. Compromissum, iudicij. l. i. de arbi. Cura, tutelæ. l. si in emptione in fi. de contrahen. empt. Inquilinus, coloni. l. re pignoris de acqui. possess. Actor, procuratoris. l. neq; tutores. C. de pcurato. Caupo & stabularius, nautæ. Arbitrator, arbitri. l. societate. §. arbitroræ pro socio. Bonorum possessor, hæredis. l. itē ueniūt §. licet autē de peti. here. Bonorū possessio, hereditatis l. hereditatis de uer. signifi. Actio familiæ eriscūdæ, petitiōis hæreditatis. l. sed & si lege. §. pe. de peti. here.

CAPVT V.

Rursum actiones communi diuidendo & finium re-
gundorum, actionis familiae eriscundae. l. in tribus de
iudi. Partus ancillarum, ipsorum fructuum. l. ancilla-
rum de peti. hære. præterea, pensiones urbanorum &
rusticorum prædiorum, operæ seruorum, uecturæ
nauium & iumētorum dic. l. ancillarum. § .fi. & l. mer-
cedes. Siliqua, aristæ: legumen, frumenti. l. frugem de
uer. signi. Repudiū, diuortij. l. inter stuprum. § .i. Por-
tari & agi, ferri. l. ferri eo. ti. Mundus, ornamentorum
l. argumento. § .pe. & fi. de auro & argen. lega. Actio-
nis directæ, actio utilis & subsidiaria. l. pen. si quadru.
paupe. fe. di. l. si seruum in fi. ad. l. aquil. Senatus consul-
ti Macedoniani, S. C. Velleianum. l. tamen etsi in fi. ad
S. C. Macedo. Emptionis & uenditionis, locatio & cō-
ductio. l. ij. loca. Quatuor contractuum qui solo consensu
contrahuntur, donatio hodie & conuentio siue
constitutio hypothecæ. l. si quis argentum. § .pen. C.
de donatio. l. contrahitur hypotheca de pigno. & hypo-
po. Furiosi, mente captus. l. si furiosi, C. de nuptijs.
Rerum dotalium, *ωαδωκερνα*. l. si ego Seia. § .dotis
autē de iure dotium. Furis, abigeus. l. i. § .i. de abigeis.
Actionis seruianæ, quasi seruiana seu hypothecaria.
Hypotheca, pignoris. § .item seruiana insti. de actio.
Iumentis, pecus. l. ædiles aiunt. § .iumentorum de ædi-
li. edicto. Actionis furtiuæ, actio rerum amotarum. l. si
mulier. § .hæc actio, rerum amotarum. Traditionis,
adpre

adprehensio & retentio . § . interdum & . § . hoc amplius insti. de re. diui. & adqui. re. domi. Eiusdem traditionis, usucapio. l. traditionibus. C. de pactis . Neq; tamen aliter, quàm cum de dominio agitur: non etiam cum de quasi dominio & publiciana . Cum traditio præstet dominium & quasi dominium: usucapio uero dominium solum . Pròinde ut cum reuerentia dicã, fuit meo iudicio lapsus Vlpianus in. l. i. de publi. in rē acti. dum quæsiuit: cur traditionis dumtaxat & usucapionis mentionem fecerit Prætor, in præstanda publiciana . Quando his uerbis **NONDVM VSVCAPTVM**, non significetur causa, quales sunt legatū, donatio, emptio, transactio, dotis datio &c. sed circūstantia temporis . Imo non satis quoq; consideratē, meo iudicio, adsimilauit traditioni legatum (si quando legatur res fungibilis uel species non indiuiduum) & reliquas causas, ut sunt emptio, donatio, transactio &c. dic. l. i. & l. iij. in prin. de publi. in rē actio. propterea quòd nihil aliud agant, quàm quòd ipsam traditionem uestiant & confirment, propter dic. l. nunquam nuda. Est etenim eo in loco inter traditionē & causas, uestientes eandem, maximum discrimen. id quod Vlpianus, parum cautus, non perspexit. In fraudem legis facere, ad fine est eius, quod est contra legem facere. l. contra legem de legibus. Causæ finalis ad fine est causa impulsua. l. i. § . sexum de postulan. Bal. in. l. generali

ter. C. de epil. & de. Loci, tempus. l. uinum si cer. pe.
 Emptionis, permutatio, Locationis, contractus em-
 phyteuticus. Mercatoris, uenaliarius. l. mercis, quæ
 est in ordine secunda, de uer. signi. Commodati, preca-
 rium. l. i. de preca. Obligationis naturalis, obligatio
^{καὶ ἀντιδωρα} siue ad remunerandum. l. sed & si lege. §.
 consuluit de peti. hære. Mutui, indebitum. §. i. insti.
 quibus mo. re contra. obliga. Obsequiorum, operæ:
 præsertim officiales. Donatio causa mortis, ipsius le-
 gati. l. fi. C. de donatio. causa. mor. Possessiōis, detētio.
 Ipsius possidere, in possessione esse. l. officiū de reiuen.

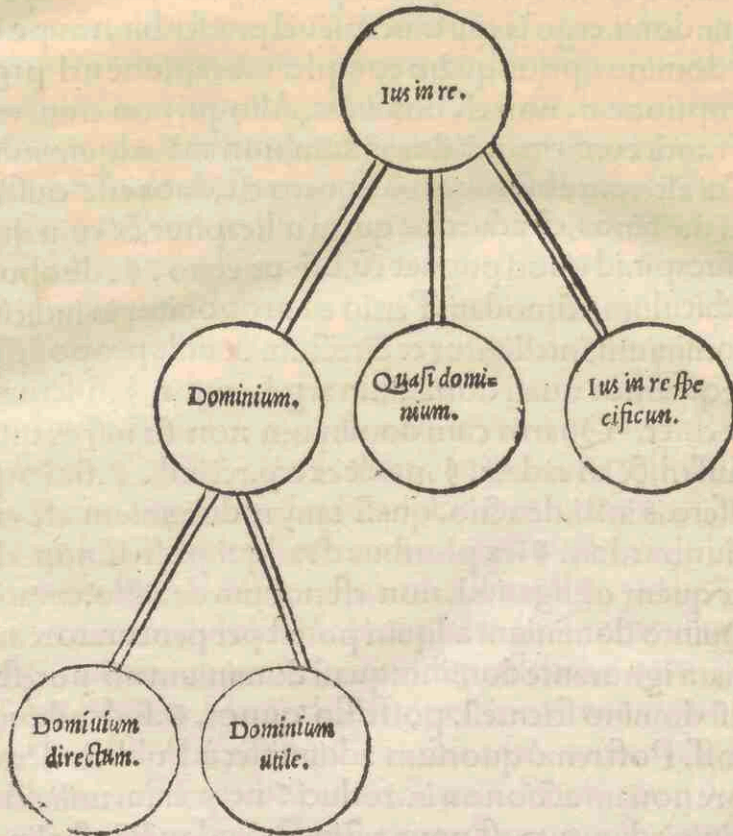
Dominij adfinia sunt, quasi dominium, & ius in
 re specificum, id uidelicet quod habet in pignore uel
 hypotheca creditor, is cuius personæ uel cuius prædio
 debetur seruitus, is qui tantum habet retētiōnē, hoc est
 exceptionē, nō actionē. l. & non tantū. §. ueniūt de pe-
 ti. hære. Vide laso: in. §. omniū in glo. uer. possideat,
 ibi. dicite ergo. insti. de actioni. Ex quo nimirū adpa-
 ret, quā diligenter Iurifcon: in. l. eorum de dam. infec.
 usumfructuariū & superficiariū adsimularit creditori.
 Cū creditor nihil aliud habeat quā ius ī re specificū:
 usumfructuarius partē dominij, superficiarius uero etiā
 speciē eiusdem. Id quod obiter perstrinximus capite se-
 cundo, ubi exemplo M. Ciceronis admonuimus: ne p-
 tes temerē cū speciebus cōfundamus. Porro quasi do-
 minium non esse tertiam speciem dominij, à directo &
 utili

utili distinctã, non una tantũ ratione probari potest. Primum hæc uocula quasi, significat improprietatem glo. l. si cũ dotem. §. si. solu. matri. & quasi tale non est tale. l. mercis la. ij. de uer. signi. l. si maritus. §. legis Iulie de adul. Deinde usucapio & præscriptio sunt modi ad qui. domi. ergo is qui usucapit uel præscribit, nempe q̄ si dominus, prius quàm complet usucapionẽ uel præscriptionem, non est dominus. Alio qui non erunt nisi modi confirmandi dominium, non etiã adquirendi. Cui alterum absurdum cõsequens est, duos esse eiusdẽ rei dominos, eũ aduersus quem usucapitur, & eum qui usucapit. id quod pugnat cũ. l. si ut certo. §. duobus uehiculum, cõmodati. Tertio cũ proponitur in iudicio dominium, intelligitur et directum & utile propositũ: neq; tamen quasi dominium arg. l. minor. §. si seruus de euct. Quarto cum dominium non sit nisi ex una causa. l. & an eadem. §. pe. de excep. rei iudi. §. sic itaq; discretis insti. de actio. quasi tamen dominium est ex pluribus. l. iij. §. ex pluribus de acqui. possess. non aliter quàm obligatio. l. non est nouum de actio. empti. Quinto dominium adquiri potest per procuratorem, etiam ignorante domino: quasi dominium nõ potest, nisi domino sciente. l. possessio quoq;. §. si. de acqui. poss. Postremò quorsum adinuisset à Publicio Præatore nouam actionem introduci? neq; enim utili dominio adinuenta est noua actio. Prõinde nihil est aliud

C A P V T V .

quasi dominium, quàm ad fine ipsius dominij: quem= admodum & ius in re specificum. Directum uero & utile, sunt ipsius dominij species. ad hunc modum qui sequitur.

Domini

Domini ad fine est hæres : nam is plerumq; præ-
tendit tantum ius in re. ut si defunctus fuerit alicuius
rei hæreditariæ commodatarius, depositarius, uel cre-
ditor pignoris. l. & non tantum. §. ueniunt de petiti.
hære. Ex quo consequitur reuendicationis esse adfi-
ne petitionem hæreditatis. Quibus adde Publicianam
l. sed & si res. §. in publiciana de publi. in rem acti. Ser-
uianam, Quasi seruianam siue Hypothecariam, Con-
fessoriam atq; reliquas in rem actiones.

Obligationis ad fine est æquitas ex qua fluit officii
iudicis arg. l. qui per collusionē in fi. de acti. emp.
Ex quo colligitur, actionis personalis esse ad fine iudi-
cis officium dic. l. qui per collusionem. Exempli gratia,
actione personali peto debitum: officio iudicis, non q̄-
dem debitum, attamen id quod est æquum præstari.
ut regulariter fructus, id quod interest & litis impen-
sas. Præterea actionis in genere ad finia sunt petitio bo-
norum possess. & querelā in officiosi testamenti, secun-
dum doctrinam Bartholi in .l. nam & postea. §. si mi-
nor de iureiu. glo. l. posthumus. §. si q̄s ex ijs de inoffi.
testa. Actionis bonæ fi. ad fine est actio arbitraria. §.
præterea insti. de actio. est enim in utraq; officium iudi-
cis : in priore tamen, secundum naturam actionis : in
posteriore, præter naturam actionis. In priore adhæ-
ret actioni: in posteriore, personę ipsius iudicis.

In fine adde, quasi tale ad fine esse eius quod est tas

CAPVT V.

tractus, ipsius contractus: quasi delictum, ipsius deli-
cti: peculium quasi castrense, ipsius castrensis: pecunia
quasi nautica, ipsius nauticæ. l. periculi de nauti. fæno.
Nec enim quasi tale est tale, præsertim in ijs quæ sunt
facti. l. si maritus la. ij. §. legis Iulix ubi Barth. de adul-
terijs. Tametsi quantum ad iuris dispositionem adti-
net, æquiparari hæc duo quoquo modo uideri que-
ant. l. ij. §. idem scribit de peculio. Quasi dominium
ad fine est domini, quæadmodum iam antea multis ratio-
nibus euicimus.

CAPVT SEXTVM
DE CONTRARIO.

Contrariū

DE CONTRARIO.

CONTRARIUM EST QVOD CVM IPSA
 re'pugnat. Dialectici in topicis faciunt
 quatuor species. Relationem ut pater, fi
 lius: dominus, seruus: ingenuus, liberti
 nus. Priuationem ut cæcitas. Contra
 dictionem ut Sempronius non est obligatus. Et con
 trarietatem ut albedo, nigredo. Atq; referre docēt, que
 contraria habeant tertium siue medium: quæ cōtrà nō
 habeant. Inter album & nigrum est rufum, luteum, fla
 uum, cesium, glaucum & reliqui colores. Inter esse me
 um & esse tuum, esse Caij uel Titij, l. sed & si possesso
 ri in prin. de iureiu. l. si inter me & te de excep. rei iudi.
 Inter ad sensum & contradictionem, patientia. l. i. §
 scientiam de tributo, actio. Inter delicatē progredi &
 diplomate uti, est maturare. l. cōtinuus. § .i. de uer. ob
 li. sic loquitur Neptunus apud Maronem, Maturate
 fugam, regi q; hæc dicite uestro. Inter donatum & cō
 modatum, precarium arg. l. i. de preca. Inter sacrum
 & prophanum, sanctum. l. sacra de re. diui. Inter libe
 rum siue ingenuum & seruum, libertinus. l. manumissi
 ones deiusti. & iu. Inter uenenum bonum & uenenu
 malum, amatorium. l. eiusdem. § .i. ubi Barth. de sica.
 Inter negligentiam crassam siue nimiam securitatem &
 delatoriam curiositatē, scientia. l. nec supina de iuris &
 facti ignorantia. Inter bonam fidem & malam fidem,

dubietas. glo. §. genera. l. iij. de adqui. poss. Medium habent subdistingtione prioris generis, ut aut sedet aut ambulat. Medium non habent distingtione, ut dies est aut nox. l. hæc uerba de uer. signi. Medium non habet iustitia & iniustitia: contractus nominatus & innominatus: contractus bonæ fidei. & stricti iuris. Porro quia hæc tractatio ad topice[m] pertinet: & fieri non potest, ut qui unum nouerit alterum ignoret. propterea quod contrariorum eadem sit disciplina siue cognitio. l. qui accusare de accusa. insti. qui sunt sui uel alie. iu. in prin. Nos in explicatione contrarij unum atq[ue] alterum tantum spectabimus. Primum quid nam rem ipsam de qua loquimur & quam explicamus, impediatur, quo minus oriatur. Deinde quid eandem ortam rursus tollat.

Quod ad primum adtinet: tutelæ contrarium est pubertas, hæc namq[ue] tutelam impedit quo minus oriatur. Ipsius ususfructus contrarium tractatur, cum rei alicuius fungibilis quæstio oritur. Harum etenim rerum ut & M. Cicero in Topicis & Ulpianus in .l. hoc senatusconsultum de usufru. ca. re. quæ usu consu. inquit, non est usus sed abusus. Tametsi utilitatis causa senatus Romanus censuit, ut eiusmodi rerum saltem quasi ususfructus constitueretur. Domini contrarium tractatur, si stipulatori tradatur res sacra, sancta, religiosa, liber homo. Si eiusmodi res legetur. Et ad hunc modum Tribonianus cum suis collegis tractaturus dominium

DE CONTRARIO.

nium libro secundo ipsarum institutionum, orditus est à contrario: perstringens eas res quæ sub dominiū nostrum non ueniunt, quales sunt communes, publicæ, uniuersitatis, sacrae, religiosæ & sanctæ. Obligatio nis quæ ex naturali & ciuili conflata est, contrarium tractatur, si contrahat pupillus cum tutore: ego cū eo cui est publicè bonis interdictum: si seruus intercedat: si alter coniugum donet alteri. Cum enim conuentio nem aliquam Legislator improbat, tum non solū nō oritur ciuilis, sed neq; etiam ipsius naturalis effectus & officia. l. cū lex de fideiuss. ubi Doct. arg. l. si. §. si. rem ratam haberi. Atq; id quidem hac ratione. Lex superior regula est legis inferioris: superior lex dicit. Magistratui obedi. l. ij. de iusti. & iu. Inferior dicit. Præsta qd es pollicitus. l. i. in prin. de pactis. Iā etsi lex ciuilis adeoq; Legislator in legem naturæ siue gentium nihil potestatis habeat. l. ij. de usufru. ea. re. que usu cōsu. §. sed naturalia insti. de iure na. gen. & ci. cum si. Attamen qa superior lex naturæ siue gentium iubet, ut magistratui obediamus; fit ut lex inferior superiori cadat. hoc est ut saltem effectus & officia naturalis obligatiōis impediantur: nimirum cum hi effectus iure ciuili introducti sint. Ad hūc modum cedit posterior Mosis tabula priori: quando magistratus blasphemum iubet occidere, utcumq; posterior tabula uetet: nempe ut priori satisfiat. Et Legislator permittit usucapione priuato alicui

aufferri rem suam: propter uidelicet publicam utilitatem. arg. l. i. in fi. C. de cadu. tollen. quod inter leges naturæ siue gentium sit quidam ordo, non aliter quàm in Mofi tabulis.

Quod ad secundum adinet. Tutela finitur pubertate, arrogatione, deportatione & pleriscq; alijs modis insti. quib. mo. tute. fini. Vsfusfructus finitur morte usufructuarij & maxima atq; media capitis diminutionibus. §. fi. insti. de usufructu. Dominium amittimus traditione, id est datione: hoc etenim modo transfertur. l. traditionibus. C. de pactis. §. per traditionem insti. de re. diui. & adqui. re. domi. Præterea usufructu capione directum, præscriptione longi temporis utile. Rursum si rem habeamus pro derelicto: dummodo possessionem non retineamus. Neq; enim solo animo dominium amittitur. l. si quis ui. §. differentia de adqui. poss. Postremò utile quod superiorē nō agnoscit, quale habet is qui longo tempore præscripsit, iisdem modis amittitur quibus directum. Vtile uero quod superiorem agnoscit, quale habent feudatarius & emphyteuta, difficilior amittitur: quod sapiat iuxta sententiam Bartholi in dic. §. differentia naturam obligationis. Obligationem utramq; amittimus solutione, acceptilatione, nouatione, iureiurando iudiciali. Naturalem solam, pacto conuento, iureiurando uoluntario. l. Stichum aut Pamphilū. §. naturalis de solu. itē tempo

DE CONTRARIO.

tempore. l. obligationum ferè. § .i. de actio. & obliga.
 Nam cum dicitur tempus non esse modum tollendæ
 obligationis, intelligendum est de sola ciuili, non etiã
 naturali. Quod nisi ita sit, non daretur elapso tempo-
 re exceptio: cum uidelicet annua, bima, trima die pro-
 missum est. Ciuilem solam amittimus exceptione per
 emptoria, sententia absolutoria. l. Iulianus de condic.
 inde. iureiurando necessario, cū iuratur nihil deberi: de
 est enim creditoris expressus consensus. Præterea, præ-
 scriptione. Barth. in. l. si pupillus ad fi. de admi. tuto. Fe-
 linus in. c. ad aures de præscrip. in antiquis. & nonnul-
 lis alijs modis.

In fine addo discrimen quod est inter contrã & præ-
 ter, hoc est inter contraria & diuersa. Contra ius agit,
 qui contrahit cum suo pupillo: legislator namq; eam
 conuentionem prohibet. Præter ius, qui cum pupillo
 non suo: legislator enim tantūmodo non adprobat.
 Contra ius seruus fideiubet: præter ius emit, promit-
 tit, accipit mutuo: nimirum h̄isdem rationibus glo. l.
 fi. C. si cõtra ius uel utili. publi. Cõtraria sunt uenire di-
 em & non uenire diem: diuersa, uenire diem & cædere
 diem. l. cædere diem de uer. signi.

Porro in hac contrarij ipsius tractatione, potio-
 rem locum sibi circumstantiæ uendicant: prõinde li-
 buit eas saltem perstringere.

☞ CAPVT SEPTI MVM ET VLTIMVM DE Circumstantijs.

CIRCVMSTATIAS, QVAS GRAECI ^{τοπι}
^{σάδες} adpellant, enumerat Iuriskon: in. l.
aut facta de pœnis septem. Causam, per
sonam, locum, tempus, quãritatem, qua-
litatem & euentũ. Aliquis comprehendit hoc uersiculo.

Quis, qd, ubi, qbus auxilijs, cur, quomodo, quãdo.
Fabius Quintilianus libro iij. suarum institutionum,
non facit inter posteriora tria prædicamenta, quorum
ipse nouem enumerat, & circumstantias discrimẽ. Imo
prædicamenta quæ elementa uocat, non aliter quã
circumstantias tractandas docet. Ego non infrugiferũ
esse puto, si discrimen etiam addidero. Prædicamentũ
& circumstantia meo iudicio in hoc distant. Prædica-
mentum est accidens in abstracto, à substantia separa-
tum, id quod tum sit, cum naturam & essentiam ipsius
uel definiendo uel diuidendo quærimus. ut tria, qua-
drans, hemina &c. prudentia, metus, albedo &c. manci-
patio, libertas &c. Atq; hæc est idea illa Platonica, de
qua tã uaria à maioribus scripta sunt: quã Plato dixit
esse perpetuam. Circumstãtia uero est accidens in cõ-
creto, atq; adeo substantiæ inhærẽs. ut tres tutelæ, qua-
drantalıs hæreditas, heminalis can:harus &c. prudens
Brutus

DE CIRCUMSTANTIIS.

Brutus,meticulosus Paris,albus paries &c. mancipium Stichus,pubes Sempronius &c. Priore casu definiti & diuidi potest, posteriore non potest ut supra admonui.

Hæ circumstantiæ hoc officij habent, ut uariant et dominium & obligationem & reliqua denicq; omnia quæ in legibus sunt.

1. Causa uariat dominium. Qui ex causa uenditionis aut donationis tradit alteri rem suam, facit accipientem dominum. Qui uero ex causa commodati aut depositi, non item: propterea quod harum duarum traditionum sint diuersæ causæ: atq; prior tradens hoc uelit, posterior nō etiam. arg. l. iij. §. subtilius de cōdic. ob cau. Causa uariat obligationem. Qui promittit ex causa honesta obligatur: qui ex turpi, non obligatur. l. generaliter. l. si plagij de uer. obligati. Nimirum quod sit omnium primum inter iuris præcepta: honeste uiuere. Porro hic aliter de causa loquimur, quàm capite tertio locuti sumus. Vbi causa est ex q̄ res fluit. hic uero nihil est aliud quàm propositum & ratio, propter quam aliquid fit.

2. Persona uariat dominium. Pupillus sine tutoris autoritate non transfert, ut cūq; tradendo, à se rei suæ dominium. l. obligari de autho. tuto. Qui est adultus transfert. Persona uariat obligationem. Pupillus promittendo nō obligatur nisi naturaliter. l. i. in fi. de noua.

Adultus & maior obligat̄ utroq̄ modo. Seruus inter
 cedēdo neutro modo obligat̄. l. seruus in scio de fideiui.
3 Locus uariat dominium. id quod tituli præ se fe-
 rūt. ff. ne qd in lo. pub. fiat. De loco & itine. publi. Ne
 qd in lo. pub. uel pri. fiat. De loco publi. fruen. De uia
 publi. & itine. pub. refi. atq̄ similes. fa. §. cū in suo solo
 cū aliq̄t sequētibz insti. de re. diui. et adq. re. do. Locus
 uariat obligationem iuxta titulos. ff. de eo qd cer. lo. &
 C. ubi cōue. q cer. lo. da. pmi. fa. §. p̄terea insti de acti.
4 Tempus trāsferit dominiū ab uno in aliū per usu-
 sionē & p̄scriptionē. Tempus tollit naturalē saltem
 obligationē, tametsi non etiā ciuilē: quod non dicatur
 modus tollendę obligatiōis, subaudi ciuilis. l. obligati
 onū ferē. §. i. de actio & obliga. Id quod inde liquet:
 q̄ elapso p̄finito tempore, detur ciuilit̄ adhuc obli-
 gato exceptio. Vt si p̄mitto tibi annua, bima, trima die
 centū: certē quadrima die adhuc debebūtur centū, ciui-
 liter uidelicet. Liberū autē erit excipere atq̄ ciuilē obli-
 gationē quę tempe sublata nō est, elidere ac resolvere.
 Quod nō fieret si utroq̄ modo deberetur. Perstrinxi
 obiter in capite p̄cedēte. Locus & tēpus uariat̄ soluti
 onē. l. uinū si certa peta. l. si cui ex empto. §. si. de uer.
5 Quātitas uariat dominiū & obligationē. ut (signi-
 si ultra D. aureos sine insinuatione donet aliquis: tradē
 do siquidē nō transfert dominiū: p̄mittendo nō obli-
 gatur. l. pe. C. de dona. §. perficiūtur insti. eo. Si ultra
 dodran

DE CIRCUMSTANTIIS.

do drantē quis leget: ultra do drantē per fidei cōmissum restituere iubeat. Si quis eam hæreditatē adeat, quæ legatis exhausta est. Quântitas uēdicat sibi locū in præscriptionibus. nã eã tenus tantū præscribitur, quã tenus possidetur. l. i. §. Julianus de itin. act. priuato. Oues p numero ab actarum, aut ab igem aut furem faciunt. l. iij. de abigeis.

6 Qualitas impedit transferri dominiū. ut si tradatur alicui res sacra, sancta, religiosa, liber homo insti. de re. diu. usq; ad. §. singulorū. Si eiusmodi res promittatur stipulatione, impeditur obligatio. §. i. insti. de inuti. stipula. Si eiusmodi res uēdatur, emptore ignorante qualitatem rei, non impeditur obligatio. §. si. in sti. de emp. & uendi.

7 Euetus multa cōplectitur. Metū siue uim, errorē, dolum, culpam & casum fortuitum. Qui ui & tali metu, qui in constantem uirum potest cadere, cogitur: ut tradat alicui rem suam. trãsfert quidē à se dominiū. cum coacta uoluntas, stricta iuris ratione, sit uoluntas. l. si mulier. §. pe. quod metus causa. Legislator tamen permittit metum passo, ut possit utilem saltem reuendicationem aduersus talē dominū & possessorē intētare. l. iij. C. eo. Habet enim Legislator eum, tantisper dum uendicat, pro domino uel quasi, equitatis gratia: ut cūq; dominus amplius nō sit. Nimirū cōnientibus oculis, ut inquit Iuriscon. in. l. iij. de manumissioibus,

Idem ego ausim adfirmare de eo qui errore labitur: atque eo qui dolo inducitur. Quandoquidem quod ad obligationem adinet hæc tria adsimulantur, insti. de excep. in prin. colligendo à simili de obligatione ad dominium. Ad hunc modum is qui metu fit dominus uel saltem hæres, habet à iure abstinendi beneficium. l. qui metus de adqui heredi. Qui metu cogitur, aut errore labitur, aut dolo inducitur, ut stipulanti promittat: non obligatur nisi ciuilitè. Nam conuento datur exceptio, uel quod metus causa, uel in factum propter errorem, uel doli mali. dic. prin. insti. de excep. Culpa & casus ad obligationem pertinent potius, quàm ad dominium: nisi fortassè cum consumptione conciliatur mutuuum. l. si à furioso in fi. si certū peti. condic. Depositarius obligatur si dolo aut lata culpa res deposita apud eum intercitat: si leui, leuissima culpa aut casu, nō obligatur. Creditor obligatur si pignus leui culpa intercitat: non etiã si leuissima aut casu. Commodatarius uero leuissimam etiã culpam præstat: neq; tamen casum fortuitum. Nisi in istis contractibus omnibus ab initio sit aliter conuentum. l. i. §. si conueniatur, depositi. Porro mutuuum & indebitum accipiens nihil horum non præstat. insti. quib. mo. re. cōtra obliga. l. contractus de regu. iuris. Euentui adde contumaciã: nam & hæc uel sub dolo uel sub culpa cōtinetur.

Hactenus perstrinximus circumstãtias iuxta modos

DE CIRCUMSTANTIIS.

dos adq. domi. atq; cōtractus: uel iuxta dominiū & eā obligationē, q̄ ex cōtractu fluit. Iuriscō: in dic. l. aut facta de delictis exēplificat: uariāt etenim hęc circūstantiæ omnia ea quæ in legibus sunt. Et nihil est aliud hęc tractatio, q̄ uel ipsius contrarij, uel τῆς ἐπιείκειας Aristotelice cōsideratio: cū iubente equitate, stricti iuris ratione nē uel intēdimus uel remittimus. Nos aut̄ uno atq; altero tantū exemplo, nempe Dominiij & Obligatiōis, uſi sumus: nimirū q̄ neq; sit mei instituti, neq; mearū uirū, omnia exēpla cōgerere: Et haud scio nū Domitius Ulpianus uel alius quiuis ex ueteribus illis Iuriscōsultis, si in uitā rediret, id ipsum prestare poterit. Verissimum siquidem est quod Fabius Quintilianus libro viij. reliquit scriptum. De iure omni disputandum semper: nec unquā s̄atis esse iudicatum. Atq; hæc duo sint uniuersi iuris ciuiliſ capita ad quę reliqua oīa quę sunt in legibus referūtur. Qui diligēs est & studioſus, ad reliq̄ q̄q; trāſferet. Neq; enī exēpla restringūt regulā. l. i. §. quod uulgo de ui & ui arma. l. regula. §. & licet municipum de iuris & facti ignorantia.

τέλει.

Iohannes Apellus adolescenti iuris ciuiliſ studioſo.

Crede mihi bene qui definit, diuidit atq;

Partitur, cunctos explicat hic numeros.

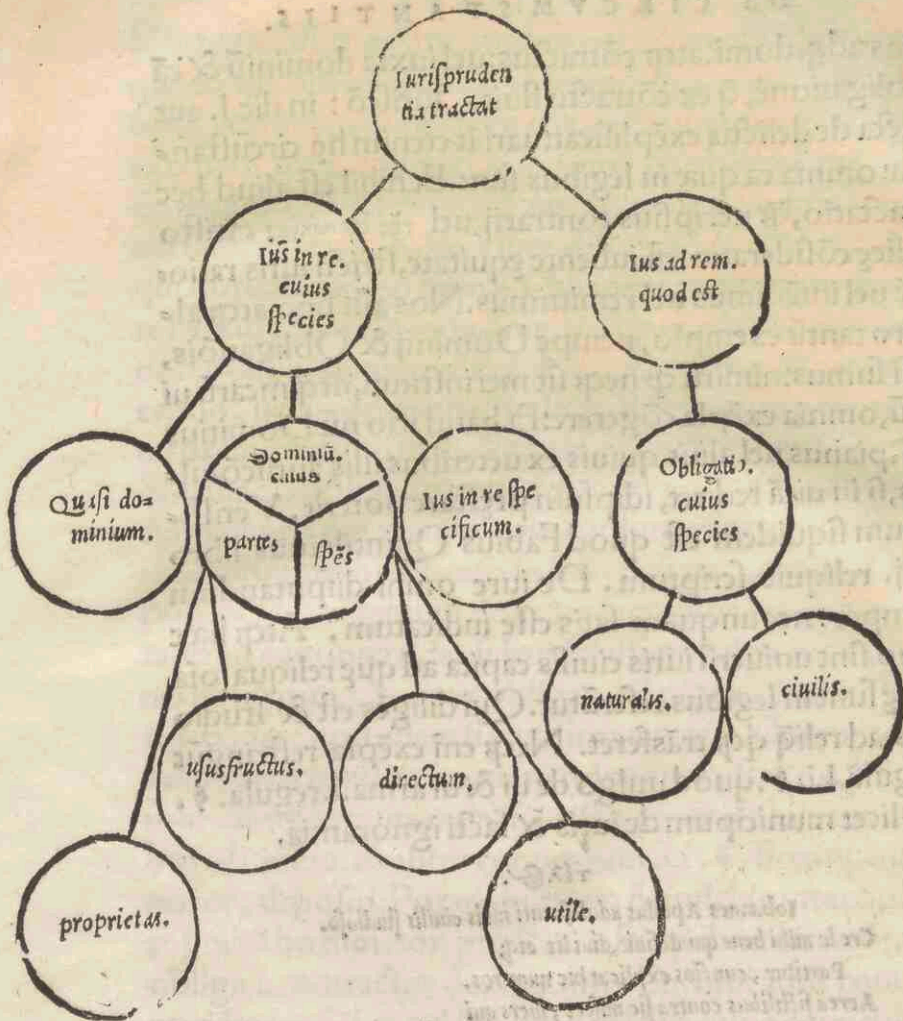
Aerea fictilibus contra sic miscet, iners qui

Confundit partem non bene cum specie.

Hoc est quod ueteres quondam dixisse feruntur,

Multa hunc scire uirum, qui numerare sciat.

P

Bal. in l. error. C. ad l. falci. las : May. in. §. omnium sup
 glo. uer. possideat. ibi. dicite ergo secundum Dy. & Ni
 co. de Neapo. instit. de actio.

CANDIDO LECTORI IO.

hannes Apellus .S.

CONSULTIUS facerem longè candide Lector, si ea potius styli parte uterer quæ debet; uidelicet meliore ut inquit Fabius. Nimirū cum non ignorē plerosq; futuros, q̄ in opere alieno ingeniosi uideri uelint. Verūtamē q̄a huius negocij alea in eū modū cecidit: ut me partim casus & amicorū hortatus induxerit: partim uero necessitas, ingens telū, impulerit. Passus sum uerecūdiā meam potius periclitari: quā ut uel casui, uel amicorum desiderio, uel etiā ipsi necessitati contrairem. Sed potuisti, reclamatione Aristarchus aliquis, ueterum Iurisperitorum lapsuum nullam facere mentionem: atque sicubi peccatum est quidpiam, prudenter dissimulare. Potui quidem o bone, nisi uoluissē studioso iuris ciuili adolescenti (cui hic soli inseruio) palā facere: quantum referat sine magno negocio dispicere, ubi Legislator genericè uel specificè, ubi propriè uel impropriè atque ciuili quodam modo, ubi figuratè uel simpliciter, ubi de toto uel genere, ubi deniq; de partibus uel speciebus loquatur, id quod, nisi fallor ego, magni commentarij uice addiscenti poterit esse. Et nos capite secundo diximus, has sinistras liberarum locutionum interpretationes, nostræ infirmitati potius, quā horum doctissimorum uirorum negligentiae expensum ferri debere.

Quæ tamen

P ij

EPISTOLA

loquendi libertas nobis tot commentarios peperit, ut Cleātem etiam aliquem *φιλόσοφον* ab instituto detertere queant. Quid? quod & illi fuerūt homines. Nonne in Saluūm Iulianum Marcellus & Iulius Paulus, in Paspinianum idem paulus & Vlpianus discipuli, auihore Aelio Lampridio, in Antistium Labeonem Paulus & Labolenus, in Marcellū Marcianus, in Serbidiū Scēuolā Paulus & Triphoninus notas scripserūt? Atq; nos pleraq; habemus glossas & maximi nominis interpretes: quos hac in re imitamur auihores. Adco ut uix unum & alterū locum reperia, ubi nostram sententiā, addubitantes attamen, secuti sumus, & sic ut nihil prorsus definiamus, relinquamusq; cuiuis ingenioso iudicādi facultatē. Porro admonitos & rogatos uolo quosuis curiosos atq; rerū alienarum æstimatores, per Charites & omnes Musas, imo per Christum Opt. Max. ut temere nihil reprehendāt: neq; à simili, neq; ex particularibus proloquijs, ut Erasmi Magni utar uerbo, neq; ex alijs probabilibus tantū & non necessarijs collectionibus rem adgrediantur. Ne contrā audiant. primum similitudinē habere nequum & ex omni parte nō quadrare: dein ex particularibus proloquijs nihil consequi: postremò uulgatum illud, quod ex. l. neq; natales. C. de proba. colligitur: nō probare hoc esse, quod ab eo contingit abesse. Sed uel legibus ipsis, uel efficacijs argumentis atq; iustis rationibus idipsum agant.

Eos

A D L E C T O R E M .

Eos etenim solos, qui ad hunc modum uel probāt uel improbant, admittimus. Et cum

Cedimus, inq̄ uicem præbemus crura sagittis.
 Nam non grauabimur, sicubi lapsi deprehensi fueris
 mus, citra omnem animi molestiam, calculum reuocare.
 Necq̄ commitemus ut *ἄνω καὶ κάτω* cuncta confun
 dantur, adeoq̄ nimium altercando amittatur ueritas;
 quòd non erubescamus peccando & nostro periculo
 discere. Quandoquidem;

Qui uelit ingenio cædere Apellus erit.
 Id quod de me tibi candidè Lector ultrò & ingenuè
 polliceor, atque bona fide promitto. Tantum abes
 se debet, ut *θεομαχίαν* instituere in uotis habeam: quam
 sciam nemini unquam non exitium adtulisse. Bene ua
 le. E regio monte in Borussijs pridie calendas Sextiæ
 lis. Anno à nato Christo seruatore M. D.
 XXXIII.

P iij

ERRATA.

Sunt alia exemplaria, alijs emendatiora. quæ
minus emendata sunt tu Lector ad
hunc modum corrige.

- A** iij. facie. i. uersu v. lege: legum.
fa. ij. uer. vij. à fine: pupilla.
uer. xi. Canciuncula.
- B** ij. fa. i. uer. xij. futurum. uer. sequente: preiudiciũ.
uer. xx. definiamus. uer. sequente: uox ipsa.
- C** i. fa. i. uer. xij. moram. uer. xv. in ius.
fa. ij. uer. vij. in iudiciale & extraiudiciale. Iudiciale
rursus in necessarium & iudiciale: quod dicit &c.
uer. xvi. dominium, quasi dominium.
- C** iij. fa. i. uer. ultimo: exceptionem.
- D** i. fa. ij. uer. vij. à fine: mauult.
- D** ij. fa. i. uer. vi. interpretatur. uer. iij. à fine. Fungi-
bilis uel mensuralis uel numeralis uel ponderalis.
Fungibilis ut uinum &c.
- D** iij. fa. i. uer. viij. hæreditates.
- E** ij. fa. i. & ij. in secundo circulo lege: Agere, pro eo
quod est: Agens.
- F** i. fa. i. uer. ix. peculiare species, peculiare differenti-
- F** ij. fa. ij. uer. xvi. adhibitam. (as.
- F** iij. fa. ij. uer. i. peculi.
- F** iij. fa. ij. uer. vlti. uniuersos &c.
- G** i. fa. ij. uer. vi. à fine: institutionibus. (mas.
- G** ij. fa. i. uer. ix. Pupillus, Et fa. ij. uer. vlti. proprijs
- H**

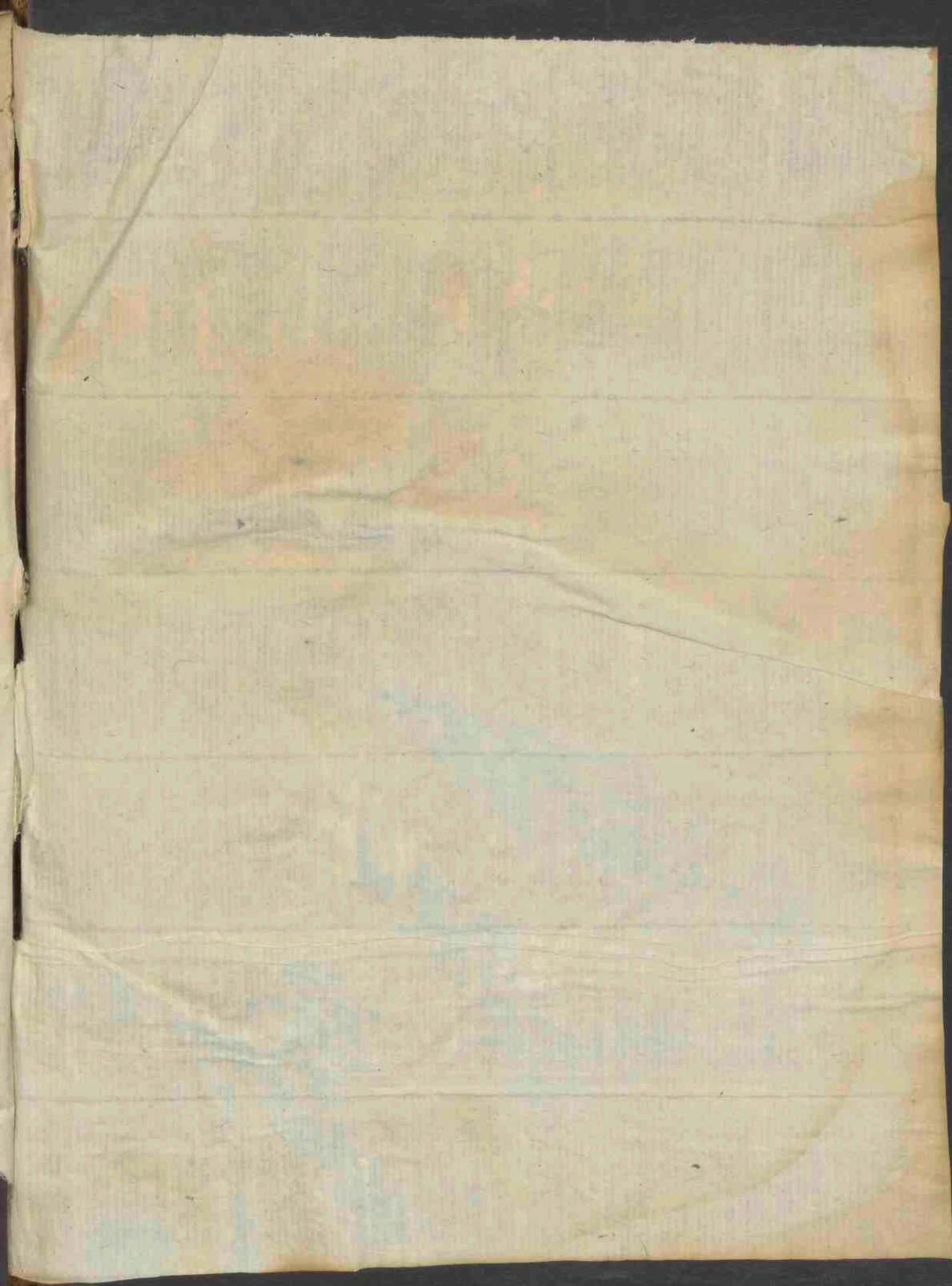
ERRATA.

- H** i. fa. i. ver. iij. incedens. fa. ij. ver. vlti. supellectili.
- H** ij. fa. i. ver. viij. Si neq; censu.
- I** i. fa. i. ver. viij. siue. ver. xij. hominem.
fa. ij. ver. xvi. proprietatem.
- I** ij. fa. i. ver. i. recipiat. ver. vij. à fine: uideatur.
- I** iij. fa. i. ver. iij. altera. ver. sequente: ad fini.
fa. ij. ver. vij. à fine: forma.
- I** iiij. fa. ij. ver. xij. traditionem. ver. vi. à fine: de re
li. & sump. sune. Impensæ in necessarias.
- K** ij. fa. i. ver. xij. cum aliquot sequentibus lege: Has
tres diuisionis species, siue hoc primum genus, au-
sim ego docendi gracia, in præsentiarum, peculiari
& specifica uoce essentiale adpellare: ut eò manifesti-
us pateat discrimen, quod est inter ipsum atq; id qd
sequitur.
- L** i. fa. ij. ver. ij. ad municipale. ver. vi. in hunc usq;.
- M** iiij. fa. i. ver. ij. eius uidelicet.
- N** ij. fa. i. ver. xij. iuris prudentiæ, dialectica, rhetorica.
- N** v. fa. i. in fine adde. le. quasi contractus.
- O** ij. fa. ij. in initio. **CIRCVMSTANTIAS.**
ver. viij. à fine: id quod tum fit.
- P** i. fa. i. ver. ix: neq;
- P** ij. fa. ij. ver. iij. homines.

Hæc est Lector adhuc rudis indigesta q; moles:
Alter erit fœtus forsitan integrior.

ERRATA

Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and the bleed-through effect.

60N 66851319

